Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

№ 112 (13.672).

1967 МАЙ 14 ЯКШАНБА

Баҳоси 2 тийин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси ўртасида дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисида

шартнома

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи ва Болгария Халқ Республикаси,

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси ўртасида 1948 йил 18 мартда тузилган дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисидаги шартноманинг мақсадлари ва принципларига содиқ эканликларини таъкидлаб,

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси ўртасидаги социалистик интернационализмнинг ўзгармас принципларига асосланган абадий бузилмас дўстлик, қардошларча ўзаро ёрдам ва ҳар томонлама яқин ҳамкорлик ҳар иккала мамлакат халқларининг ва бутун социалистик ҳамдўстликнинг туб манфаатларига мувофиқ эканлигига амин бўлган ҳолда,

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси ўртасида тағин ҳам юксак ривожланиш босқичига кўтарилган ҳамкорлик иккала мамлакат халқ хўжалигининг асосий тармоқлари ўртасида яқин алоқалар боғланганлиги ҳамда экономика ва маданиятнинг янада яқинлашуви билан характерланишини таъкидлаб,

ҳар иккала мамлакат ўртасидаги яқин иқтисодий ҳамкорлик халқаро социалистик меҳнат тақсимотини, жумладан Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши доирасидаги меҳнат тақсимотини чуқурлаштиришга кўмаклашади, деган фикрга асосланиб,

гитлерчи босқинчиларга қарши биргаликда олиб борилган кураш жараёнида ҳам, шунингдек социализм ва коммунизм қуришдан иборат муштарак мақсадларни рўёбга чиқариш пайтида ҳам иккала мамлакат ўртасидаги муносабатларда рўй берган туб бурилишни мустаҳкамлашни истаб,

Социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг бирлиги ва жипслигини доим мустаҳкамлаб боришга ҳамда 1955 йил 14 майда тузилган дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисидаги Варшава шартномасида белгиланган мажбуриятларга оғишмай риоя қилишга қаттиқ бел боғлаб,

Европада ва бутун дунёда тинчликни ва хавфсизликни мустаҳкамлаш учун изчиллик билан курашиб,

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Уставида эълон қилинган мақсадлар ва принципларга амал қилиб,

1948 йилда тузилган ва Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси ўртасидаги қардошлик муносабатларини мустаҳкамлашда тарихий роль ўйнаган дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисидаги шартнома ҳар иккала мамлакатдаги социалистик ва коммунистик қурилишдаги улар ўртасида сиёсий, иқтисодий ва маданий ҳамкорликни ривожлантиришдаги тажриба ва муваффақиятларни, шунингдек Европада ва бутун дунёда рўй берган ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда қайта кўриб чиқишга муҳтож эканлигини эътиборга олиб, ушбу шартномани тузишга қарор қилдилар ва шу мақсадда қуйидагилар тўғрисида бир битимга келдилар.

1 Модда.

Олий аҳдлашувчи томонлар Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси халқлари ўртасидаги абадий бузилмас дўстликни социалистик интернационализм принципларига мувофиқ равишда бундан буён ҳам мустаҳкамлай берадилар ҳамда ҳар иккала мамлакат ўртасидаги ҳар томонлама ҳамкорликни ривожлантира берадилар, давлат суверенитетини, тенг ҳуқуқлиликни ўзаро ҳурматлаш ва бир-бирларининг ички ишларига аралашмасликка асосланиб, бир-бирларига қардошлик ёрдами бераверадилар.

Томонлар бундан буён ҳам социалистик мамлакатлар бирлиги ва жипслигини, уларнинг дўстлиги ва қардошлигини мустаҳкамлаш руҳида ҳаракат қила берадилар.

2 Модда.

Олий аҳдлашувчи томонлар ўзаро ёрдам ва халқаро социалистик меҳнат тақсимоти принципларига амал қилиб, икки томонлама ва кўп томонлама асосдаги иқтисодий ва илмий-техникавий ўзаро манфаатли ҳамкорликни бундан буён ҳам ривожлантира берадилар ва чуқурлаштира берадилар, иккала мамлакат экономикасини янада яқинлаштириш мақсадларини кўзлаб, ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва кооперативлаш ҳамда илмий-техникавий алоқаларни кенгайтириш йўли билан халқ хўжалигининг энг муҳим тармоқларини тағин ҳам кўпроқ уйғунлаштира берадилар.

Шунингдек томонлар Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши доирасида иқтисодий алоқалар ва ҳамкорликни янада ривожлантиришга кўмаклашадилар.

3 Модда.

Олий аҳдлашувчи томонлар иккала мамлакат маданиятини янада яқинлаштиришга кўмаклашишни истаб, фан, маориф, соғлиқни сақлаш, адабиёт, санъат, матбуот, кино, радио, телевидение, туризм, физкультура ва бошқа соҳалардаги ҳамкорликни ва биргаликдаги ижодий фаолиятни ривожлантирадилар ва чуқурлаштирадилар.

4 Модда.

Олий аҳдлашувчи томонлар жаҳон социализм системасининг кучи ва қудратини мустаҳкамлаш, халқаро тинчлик ва халқлар хавфсизлигини империализм ва реакциянинг агрессив кучлари ҳамлаларидан ҳимоя қилиш учун, ялпи ва батамом қуролсизланишга, ҳамма форма ва кўринишлардаги мустамлакачиликни бутунлай тугатишга эришиш учун, мустамлака ҳукмронлигидан озод бўлган ҳамда ўзининг миллий мустақиллиги ва суверенитетини мустаҳкамлаш йўлидан бораётган мамлакатларга мадад бериш учун бундан буён ҳам ҳамма чораларни кўра берадилар.

5 Модда.

Олий аҳдлашувчи томонлар турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаш сиёсатига изчиллик билан риоя қилиб, Европадаги вазиятни яхшилашга ҳамда Европада тинчликни таъминлашга ва Европа хавфсизлигининг самарали системасини вужудга келтиришга ҳаракат қила берадилар.

Томонлар Болқон ярим оролида ва Қора денгиз районида яхши қўшничилик муносабатлари ўрнатишга ҳамда ҳамжиҳатлик ва ҳамкорликни ривожлантиришга қаратилган чораларни кўра берадилар.

6 Модда.

Олий аҳдлашувчи томонлар шуни таъкидлайдиларки иккинчи жаҳон урушидан кейин Европада вужудга келган чегараларни зўравонлик йўли билан ўзгартиришга уринаётган милитарист ва реваншчи кучлар томонидан солинаётган хавфга самарали равишда қарши туриш, Европа хавфсизлигини таъминлашнинг муҳим шарти бўлади. Томонлар дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисидаги Варшава шартномасида қатнашувчи давлатлар билан биргаликда ва шу шартномага мувофиқ равишда шу шартномада қатнашувчи давлатлар чегараларининг даҳлсизлигини таъминлашга ҳамда империализм билан реваншизмнинг ҳар қандай кучлари томонидан агрессия қилинишига йўл қўймаслик ва агрессорга зарба бериш учун ҳамма зарур чораларни кўришга қаттиқ бел боғлаганликларини изҳор қиладилар.

7 Модда.

Башарти олий аҳдлашувчи томонлардан бири бирон давлат ёки давлатлар группаси томонидан қуролли ҳужумга дучор бўлиб қолса, у ҳолда иккинчи аҳдлашувчи томон буни ўзига ҳам қилинган ҳужум деб билиб, унга ҳар қандай, жумладан ҳарбий ёрдам беради, шунингдек Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Уставининг 51-моддасига мувофиқ якка тартибда ёки коллектив бўлиб ўз-ўзини ҳимоя қилиш ҳуқуқини амалга ошириш тариқасида ўз ихтиёридаги ҳамма воситалар билан мадад беради.

Мазкур модда асосида кўрилган чоралар тўғрисида олий аҳдлашувчи томонлар Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Хавфсизлик Кенгашини дарҳол хабардор қиладилар. Мазкур чораларни амалга ошириш вақтида иккала томон Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Уставининг тегишли қоидаларига риоя қиладилар.

8 Модда.

Олий аҳдлашувчи томонлар ҳар иккала мамлакат манфаатларига даҳлдор ҳамма муҳим халқаро масалалар юзасидан бир-бирлари билан маслаҳатлашиб ва ўз позицияларини мувофиқлаштириб турадилар.

9 Модда.

Ушбу шартноманинг қоидалари амалдаги икки томонлама ва кўп томонлама битимларга мувофиқ олий аҳдлашувчи томонларнинг ҳуқуқлари ва мажбуриятларига даҳлдор эмас.

10 Модда.

Ушбу шартнома ратификация қилинади ҳамда жуда қисқа муддатда Москвада ратификация ёрлиқлари айирбошланган кундан бошлаб кучга киради.

Шартнома 20 йиллик муддат билан тузилади ва олий аҳдлашувчи томонлардан бири ана шу муддат ўтишидан 12 ой олдин шартномани бекор қилишни истаганлигини билдирмаган тақдирда шартнома ҳар гал шундан кейинги 5 йилга ўз-ўзидан узайтирила беради.

Шартнома 1967 йил 12 майда Софияда ҳар бири рус ва болгар тилларида икки нусхада тузилди, ҳар иккала текст бир хил кучга эгадир.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети Президиумининг ваколати билан
Л. БРЕЖНЕВ,
К. МАЗУРОВ.

Болгария Халқ Республикаси Халқ мажлиси президиумининг ваколати билан
Т. ЖИВКОВ.

ТАНТАНАВОР ҚАРДОШЛИК ҚЎШИҒИ

Ўзбек адабиёти ва санъати декадасининг тўрт юз қатнашчисини туркманлар ўз фарзандларимиз бўлиб қолди, деб айтмоқдалар.

Бундан ўн кун аввал Ўзбекистон вакиллари тушган самолётлар Ашхобод аэропортига қўнган заҳоти юртдошларимизни янги ва эски дўстлари қучоқ очиб кутиб олдилар. Бу дўстлик туйғулари соат сайин, кун сайин тобора кучга тўла борди. Бу дўстлик тантанавор баҳор қўшиғи — Советлар мамлакати халқларининг қардошлик қўшиғи сингари гуллаб яшнади, камол топди.

Декада бутун Туркманистон бўйлаб жўшқин баҳор тўлқинидек ёйилди. Бу чинакам халқ сайилида дала шийпонларида ва тўлиб-тошган театрларда концертлар кўрсатилди. Ҳаммаёқ қувноқ хандаларга тўлиб гулларга безанди. Кўпдан-кўп унутилмас учрашувлар бўлди. Одамлар ўз бойликларини одамларга инъом қилаётган кўм-кўк Каспий томон чўзилган пўлат йўлда ҳам, пармалаш миноралари кўкка кўтарилган поёнсиз чўлда ҳам, қадимий Марв диёрида ҳам, сувга қондирилиб, мўл-кўл ҳосил беришга мажбур этилган қўриқ ерларда ҳам бундай учрашувлар оз бўлмади.

Туркманлар диёридаги меҳмондорчиликнинг сўнгги куни. Бу кун ёқимли хушхабар билан бошланди: Газеталар декадада актив қатнашганликлари ва юксак ижрочилик маҳоратлари учун Ўзбекистоннинг кўпгина ижодий коллективлари ва ташкилотларини Туркманистон ССР Олий Совети Президиуми республика Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиқлари билан мукофотлаганлиги тўғрисидаги Фармонларни эълон қилди.

Яна — Мулланапас номидаги академик театр биноси. Театр байрам очилишидаги сингари бу сафар ҳам ўзбек дўстларига ўз ҳис-туйғуларини ифода этишни истаган барча кишиларни сиғдиролмади. Бу ерда Советлар мамлакати халқлари қардошлигининг бу янги байрами ёпилишига бағишланган тантанали кеча бўлди.

Туркманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Б. Овезов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Р. Н. Нишонов президиум столи ёнидан жой оладилар. Улар билан ёнма-ён Туркманистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолари М. Ғафуров, П. С. Долгов, А. Эшонқулиев, Ў. Оразмуҳамедов, В. Н. Риков, Туркманистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолигига кандидатлар Д. Қораев, М. К. Шабасанов, икки қардош республика адабиёти ва санъатининг атоқли арбоблари ўтиришибди.

Туркманистон ССР Министрлар Советининг Раиси М. Ғафуров тантанали кечани очади.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Р. Н. Нишонов минбарга чиқади.

Ўртоқ Нишонов декадани жуда яхши ташкил этганликлари учун, Совет Ўзбекистонининг вакилларини ғоят самимий меҳмондўстлик билан кутиб олганликлари учун Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети номидан Туркманистон шаҳарлари, посёлкалари ва қишлоқларининг барча меҳнаткашларига, маҳаллий партия, совет, касаба союз, комсомол ва хўжалик ташкилотларининг раҳбарларига, Туркманистон Компартияси Марказий Комитети, Туркманистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советига чин кўнгилдан миннатдорчилик ва ташаккур изҳор қилади.

Туркманистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонига биноан, Ўзбекистоннинг 22 ижодий коллективи ва идеология ташкилотлари Фахрий ёрлиқлар билан мукофотланганлигини бугун эшитиб жуда хурсанд бўлдик. Бизнинг меҳнатимизга юксак баҳо берганликлари учун декаданинг барча қатнашчилари номидан, Ўзбекистон партия ташкилоти ва республиканинг барча меҳнаткашлари номидан Туркманистон Компартияси Марказий Комитетига, Туркманистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советига самимий ташаккур изҳор қилишга ижозат бергайсиз.

Декада қатнашчилари борган ҳамма жойда, дейди Р. Н. Нишонов, туркман халқининг ҳаётида рўй берган ўзгаришларнинг ёрқин ва илҳомбахш манзараси, Туркманистоннинг Совет республикалари қардошлик оиласида коммунизмга бориш йўлида эришган ютуқларининг улуғвор панорамаси улар олдида намоён бўлди. Улар қумлик саҳроларнинг қоқ ўртасида инсон қўли билан яратилган денгизни, илгари дашт-биёбон бўлиб ётган ерларни яшнаб турган воҳага айлантирган коллектор ҳамда каналларни кўрдилар.

(Охири тўртинчи бетда).

БУХОРО ҚОРАКЎЛЧИЛАРИНИНГ ҒАЛАБАСИ

Бухоро областининг қоракўлчилари юбилей йили меҳнат вахтасида туриб ишлаб, қўйлар қишловида юз берган жуда катта қийинчиликларни енгиб, қоракўл тери етиштириш ва давлатга сотиш юзасидан ўз зиммаларига олган социалистик мажбуриятларини муддатидан илгари — 13 майда бажардилар. Мамлакатга бутун 1966 йил давомида тайёрланганига нисбатан 112 минг дона кўп қоракўл тери етказиб берилди.

Томди ва Конимех районларининг ихтисослаштирилган қоракўлчилик хўжаликлари айниқса яхши натижаларга эришдилар. Томди районининг колхоз ва совхозлари қоракўл тери топшириш юзасидан олинган мажбуриятни 103 процент бажардилар. Конимех районининг совхозлари ҳар 100 бош совлиқдан 136 тадан қўзи олдилар ва давлатга ўтган йилдагига нисбатан 35 мингта кўп қоракўл тери сотдилар.

«Конимех» давлат наслчилик заводи ва «Коммунизм» совхозининг коллективлари яхши натижаларга эришдилар. Улар ҳар 100 бош совлиқдан 140 тадан ортиқ қўзи олдилар ҳамда қоракўл тери тайёрлаш планини 140-144 процентдан бажардилар. «Томди», «Ўсқ қудуқ» совхозлари, Ленин номли, Ж. Балиманов номли колхозлар ҳар 100 бош совлиқдан 123-140 тадан қўзи олдилар ва қоракўл тери тайёрлаш юзасидан олган мажбуриятларини 108-125 процентдан бажардилар.

Давлатга қоракўл тери топшириш ва сотиш давом этмоқда.

СОВЕТ—БОЛГАР АХБОРОТИ

Совет Иттифоқи партия-ҳукумат делегациясининг Болгария Халқ Республикасида бўлиши тўғрисидаги совет—болгар ахборотида айтиладики, совет—болгар муносабатларини бундан буён ҳам ҳар томонлама мустаҳкамлашга интилишга асосланиб, шунингдек 1948 йилда тузилган шартноманинг муддати тугаш пайти яқинлашиб келаётганлигини эътиборга олиб, иккала томон дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисида кейинги 20 йилга мўлжалланган янги шартномани имзоладилар. Музокаралар, дейилади ахборотда, КПСС билан Болгария Компартиясининг, Совет Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси ҳукуматларининг муҳокама этилган барча масалаларга қарашларида тўла якдиллик ва муштараклик мавжудлигини яна бир бор таъкидлади.

Иккала томон тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш учун курашаётган кучларнинг ўсиб бораётганлиги ҳозирги халқаро вазиятнинг муайян белгиларидан биридир, деб ҳисоблайдилар, дейилади ахборотда.

Шу билан бирга империалистик давлатларнинг агрессив сиёсати, биринчи навбатда Америка империализми билан Ғарбий Германия реваншчи доираларининг агрессив сиёсати халқаро вазиятни нормаллаштириш ва тинчликни мустаҳкамлаш йўлида жиддий тўсқинликлар вужудга келтираётир.

Иккала томон АҚШнинг Вьетнамдаги агрессиясига қатъий қарши чиқиб, қардош Вьетнам халқининг ўз ватани озодлиги, мустақиллиги ва бирлигини ҳимоя қилиш учун олиб бораётган мардонавор курашини батамом қўллаб-қувватлайдилар.

Иккала томон бундан буён ҳам Вьетнам Демократик Республикасига Америка агрессиясини даф этиш учун зарур бўлган ҳар томонлама ёрдам кўрсатаверадилар, деб яна таъкидлайдилар. Иккала томон Вьетнамдаги аҳволни бир ёқли қилиш тўғрисида ВДР ҳукуматининг ҳаққоний позициясини ҳамда Жанубий Вьетнам Миллий озодлик фронтининг талабларини қўллаб-қувватлайдилар. Булар 1954 йилда Женевада тузилган битимга мос бўлиб тушади ҳамда Шарқи-Жанубий Осиёда ва бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлаш манфаатларига жавоб беради. Иккала томон Вьетнам Демократик Республикаси территориясининг бомбардимон қилинишини ва бу социалистик давлатга қарши бошқа агрессив ҳаракатларни тўхтатишни талаб этаётган ВДР ҳукумати ва кенг жаҳон жамоатчилиги доиралари билан тўла бирдамдирлар.

Совет ва болгар томонлари, дейилади ахборотда, Варшава шартномасида қатнашувчи мамлакатларнинг Европада тинчлик ва хавфсизликни мустаҳкамлаш юзасидан Бухарестда ишлаб чиққан декларацияси Европада тинчликни мустаҳкамлаш ва вазиятни соғломлаштириш ишида Европа мамлакатларининг куч-қудратларини бирлаштиришга яхши асос бўлади, деб қаттиқ ишонч билдирадилар.

Иккала томон Европа коммунистик ва ишчи партияларининг Карлова Варида ўтказилган конференцияси натижаларига юксак баҳо берадилар.

Совет ва болгар томонлари Европа чегараларининг, айниқса Одер ва Нейсе бўйлаб, ГДР билан Ғарбий Германия ўртасидаги чегараларнинг бузилмас эканлигини тан олиш, иккинчи жаҳон урушидан сўнг Европада вужудга келган чегараларни милитарист ва реваншчи кучлар томонидан зўравонлик билан ўзгартиш хавфига, ГФРнинг территориал даъволарига ва реваншчи доираларнинг Ғарбий Берлинга нисбатан нғвогарлик интилишларига қатъий қаршилик кўрсатиш Европада хавфсизликни таъминлашнинг асосий шарти, деб қатъий ишонадилар. Улар Ғарбий Германиянинг ядро қуролига эга бўлиш йўлидаги ҳар қандай уринишларига қаршилик кўрсатадилар.

Иккала делегация Грециядаги ҳарбий тўнтаришдан жиддий ташвиш билдирдилар. Чет кучларнинг ёрдамида маҳаллий реакциянинг бу мамлакатда ҳарбий фашист диктатурасини ўрнатишга уринишлари грек халқининг миллий манфаатларига зид бўлибгина қолмай, шу билан бирга у Европанинг мана шу районидаги вазиятни ёмонлаштириш хавфини ҳам туғдирмоқда.

Икки томон империалистик агрессияга қарши ишончли қалқон бўлмиш Варшава шартномаси ташкилотини янада мустаҳкамлашни жуда муҳим иш деб биладилар.

Иккала делегация Европада хавфсизлик ва тинч ҳамкорликни таъминлаш масалаларини муҳокама қилиш учун Умумевропа кенгашининг чақирилиши жаҳоннинг шу районида коллектив хавфсизлик системасини вужудга келтиришга ёрдам бериб, умумий тинчликни мустаҳкамлаш йўлида катта босқич бўлган бўларди, деб ҳисоблайдилар.

Совет Иттифоқи билан Болгария Халқ Республикаси, дейилади ахборотда, ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисида шартнома тузиш зарурлигини таъкидлайдилар. Бу шартномада ҳар қандай шаклда ядро қуролининг тарқалишига бевосита ёки билвосита кўмак бера оладиган ҳеч қандай яширин йўллар бўлмасин.

Томонлар Африка, Осиё ва Латин Америкаси халқларининг ўз озодлиги ва миллий мустақиллиги учун олиб бораётган мардонавор кураши билан ўзларининг бирдам эканликларини билдирадилар.

Иккала делегация жаҳон коммунистик ҳаракатидаги аҳволга, шунингдек бу ҳаракатнинг бирлиги ва жипслигини мустаҳкамлаш юзасидан етилган масалаларга нисбатан умумий баҳо беришда КПСС билан Болгария Компартияси ягона позицияда турганликларини таъкидлайдилар.

Иккала томон ҳозир коммунистик ҳаракат бирлигини мустаҳкамлаш юзасидан сарф қилинаётган куч-ғайратни кўпайтириш зарур деб ҳисоблайдилар. Компартияларнинг халқаро кенгаши бу ишда катта роль ўйнаган бўларди.

Ахборотни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари К. Т. Мазуров ва Болгария Компартияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари, Болгария Халқ Республикаси Министрлар Советининг Раиси Тодор Живков имзоладилар.

СССР ПАРТИЯ-ҲУКУМАТ ДЕЛЕГАЦИЯСИ МОСКВАГА ҚАЙТИБ КЕЛДИ

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев бошчилигидаги СССР партия-ҳукумат делегацияси 13 майда Москвага қайтиб келди. Делегация Болгария Коммунистик партияси Марказий Комитети ва Болгария Халқ Республикаси Министрлар Советининг таклифига биноан, расмий визит билан Софияга борган эди. (ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Шофиркон гидроузелини, Ғарбий Ромитан коллекторини ва Денгизкўл тўғонини қуришда эришган муваффақиятлари ва актив қатнашганлиги учун «Амубухараканалстрой» қурилиш бошқармаси ходимларидан бир группаси Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонига биноан, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотланди.

Ўзбекистонда Венгрия Халқ Республикаси декадаси олдидан

Кебаняй тўқимачилик комбинати қошидаги йигирув фабрикасининг ўров цехида комсомол-ёшлар бригадаси ишлайди. 21 март номли бу бригада аъзолари Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 50 йиллиги шарафига оширилган мажбурият олган. Тўқимачилик комбинати комсомол комитетининг секретари Дьердьне Эреш бригада аъзолари билан социалистик мажбуриятни муҳокама қилмоқда.

АВЛОДЛАР ХОТИРАСИ

Будапештдаги партия тарихи институтининг директори Хенрик Вашга Москвадан Владимир Александрович Урасовдан салом келтирган эдим. Аслида бу саломни ярим асрдан буён ўзгармасдан қолган солдат пароли сифатида олиб келдим.

Биз коридори узундан-узоқ чўзилиб кетган қадимий бинода учрашдик. Бир вақтлар бу бинода эски буржуа Венгриясининг Олий суди жойлашган эди. Жим-жит кабинетларда турли айблар юкланган кишилар ўтиришарди. Бу ерда чиндан ҳам доимо жим-жит бўларди. Қамоққа олинганлар бошқа жойда — полицияда, турмаларда калтакланарди. Бу узундан-узоқ чўзилиб кетган коридорларда эса коммунистлар суд қилиш учун олиб ўтиларди.

Рус коммунисти Урасов ўша кишилар тўғрисида менга кўп марталаб ҳикоя қилиб берган. У дастлабки венгер коммунистларининг жуда яқин дўсти. Тақдир рус ҳарбий асири большевик солдатни Дунайга олиб келди. У бу ерда ҳам подпольечи бўлиб олди. Венгрия Коммунистик партияси ўшанда эндигина тузила бошлаган эди. Газетанинг биринчи сони чиқарилди. Бунда ҳам Урасовнинг иштироки бор.

Кейинчалик венгер коммунистларининг топшириғига биноан у фронтни ёриб ўтиб, Лениннинг олдига келди ва пролетар революциясининг доҳийсига Бела Кун саломини топширди. Бу 1918 йилда бўлган эди.

Ўша йиллар тўғрисида Хенрих Ваш ҳам, партия тарихи институтининг илмий ходими Милеи Дьердь ҳам, ҳарбий тарихчи Иожа Антал ҳам кўп нарсаларни ҳикоя қилиб беришди.

— Биз венгерларнинг, собиқ ҳарбий асирларнинг гражданлар уруши жангларида иштирок этгани тўғрисида жуда кўп материал тўпладик, — дейди Хенрик Ваш.— Оталаримиз социализм учун овоз берибгина қолишмасдан, ҳозир қўлга киритган замонамиз учун ўз қонларидан, жонларидан кечишди.

Биз стол атрофида ўтириб, ҳужжатларни варақладик, хатлар, суратларни кўздан кечирдик. Суратларда СССРда ҳам, Венгрияда ҳам номи машҳур бўлган Бела Кун, Тибор, Самуэли, Мате Залка, Ференц Мюннихларни кўрдик. Мана улардан бири Ленин билан Қизил майдонда турибди. Иккинчиси штабда Фрунзе билан ёнма-ён тасвирланган. Учинчисининг устида Қизил Байроқ ордени тақилган форма.

Ҳамсуҳбатларим рус тилида бемалол гапиришади. Мен билан бирга келган таржимон, Политехника институтининг ўқитувчиси Глории Габорнинг хизматларига ҳожат ҳам йўқ. У столдаги китоблардан бирини қўлга олади, бирданига баланд овоз билан шундай хитоб қилади:

— Менга худди шундай китобни Тошкентдан юборишди. Карл Боц.

— Боц? Қизил Армиячи — интернационалчими? Сиз уни қандай танийсиз? — сўрайди Ваш.

— Карл Карлович отамнинг дўсти. Улар босмачиларга қарши бирга курашган.

— Сизнинг отангиз ким?

— Йожеф Габор.

Назаримда Хенрик Ваш бу номни эшитиш биланоқ ўрнидан туриб кетганга ўхшади. Йожеф Габор! Уни ким билмайди дейсиз?! Гражданлар урушининг қаҳрамони, Ўрта Осиёда дастлабки қишлоқ хўжалик кооперативларидан бирининг ташкилотчисини-я. Урушгача у Ватанида бўёқчилик қиларди. Кейинчалик социалистик Венгрияда таниқли партиявий ходим, дипломат бўлиб етишди.

Совет меҳмони Хенрик Вашни ва унинг ўртоқларини Йожеф Габорнинг қизи билан таништирган бўлди-да. Бу жуда диққатга сазовор воқеа эди. Албатта тарихчилар Йожеф Габор тўғрисида унинг қизига қараганда кўпроқ маълумотларни билишини яхши тушунаман. Глорий ўз отасининг СССРда яшаётган дўстлари билан тез-тез хат ёзишиб туришини ҳам биламан. Шундай бўлса-да, Глорий ҳам, тарихчилар ҳам ҳозир адабиёт айирбошлаш учун ҳаракат қилишади.

— Бизнинг ҳозирги энг муҳим вазифамиз, — дейди Хенрик Ваш хайрлашаётиб, — венгер интернационалчиларининг Россиядаги революцияда ва гражданлар урушида иштироки тарихини яратишдан иборатдир. Биз бу ишни фақат венгер ўртоқларга бағишлаганимизда ҳам осонликча амалга ошира олмаймиз. Чунки қаҳрамонларимизнинг номлари барча ҳужжатларда ҳам, хатларда ҳам совет кишилари билан ёнма-ён турибди. Уларнинг тақдири ҳам бир. Қардошлигимиз ярим асрдан бери давом этиб келяпти.

Федор БРЕУС,
АПНнинг махсус мухбири.
Будапешт.

ЗАРАФШОН КОКИЛИ

ШОФИРКОН ГИДРОУЗЕЛИ ҚУРИБ БИТКАЗИЛДИ

Зарафшоннинг қуйи соҳилида жойлашган Шофиркон, Кумушкент, Бўстон, Пешку, Зандани қишлоқларининг деҳқонлари биринчи бўлиб дарёга сепоя ташлаб, ерларга сув чиқариш ҳаракатини бошлаб берган эдилар. Шундай қилиб, 1925 йилда Жилвон канали қурилиши бошланди. Канал умумхалқ ҳашари билан қурилди. Каттаю-кичик, кексаю-ёш — ҳамма Зарафшонга сепоя ташлаб, тўғон қуришда, канал қазишда иштирок этди. Бу Зарафшон дарёсини жиловлаш учун бошланган дастлабки халқ ҳаракати эди. Жилвон канали қурилишида иштирок қилган С. Султонов, С. Бозоров каби мироблярнинг айтишича, каналга сув олиш маросими катта халқ сайилига, умумхалқ байрамига айланиб кетган. Канални ишга тушириш маросимида Ўзбекистон ССР президенти Йўлдош ота Охунбобоев қатнашган. Ўртоқ Охунбобоев теша, кетмон, паншаха, белкурак кўтариб канал бошига тўпланган минг-минглаб меҳнаткашларга мурожаат қилиб, шундай деган эди:

— Канал ва унинг атрофидаги унумдор ерлар, айниқса бу ернинг меҳнаткаш одамлари менга жуда ёқди. Жилвон канали халққа ҳам, давлатга ҳам катта манфаат келтиради...

Дарҳақиқат ўша маҳалда Жилвон канали туфайли 60 минг таноб янги ер ўзлаштирилди. Канал атрофида «Шофиркон», «Биринчи май», Охунбобоев номли, «Қизил байроқ» колхозлари ташкил топди. Ўшандан буён Зарафшон дарёсида 100 дан ортиқ тўғон қурилиб. Чандир, Султонобод, Денов Коза, Коми ота каби ўнлаб суғориш шохобчалари бунёд этилди ва қақраб ётган катта-катта майдонлар сувга қондирилди.

Шофиркон гидроузели замонавий техника, фан ютуқлари асосида Зарафшонда бунёд этилган сўнгги мукаммал йирик иншоотлардан биридир. Агар Жилвон канали қурилишида салкам ўн минг одам қатнашиб, атиги 60 минг таноб ерни суғориш имконияти қўлга киритилган бўлса, Шофиркон гидроузелида унга нисбатан тўрт баравар кам одам ишлади. Янги гидроузел эндиликда Вобкент, Шофиркон, Бухоро районларидаги ўнлаб хўжаликларда суғориш ишларини яхшилайди, Уртачўл, Санжар кўли, Жаббор массивларида бир неча ўн минг гектар майдонда чаман-чаман пахтазорлар, ям-яшил боғлар бунёд этиш имкониятини беради. Шофиркон гидроузели қурилишида илгари Аму—Қоракўл канали, КПСС XXIII съезди номли Аму—Бухоро машина канали қурилишида ишлаб, катта тажриба орттирган бульдозерчилар, скреперчи ва экскаваторчилар, бетончи ва монтажчилар, инженер-техник мутахассислар фаол иштирок этдилар.

Забардаст қурувчилар — замонамиз Фарҳодлари ўн етти ойда 1 миллион кубометрдан зиёд тупроқ ишларини бажаришди. 14 минг кубометр темир-бетон ётқизилди. Жами бир миллион сўмдан ортиқ давлат маблағи ўзлаштирилди.

Қурувчилар ўртасида Улуғ Октябрнинг шонли 50 йиллиги шарафига бошланган социалистик мусобақа яхши самаралар берди. «Амубухараканалстрой»га қарашли учинчи қурилиш-монтаж бошқармасининг Узоқ Ҳакимов бошлиқ бетончилар бригадаси азаматлари ғайрат билан меҳнат қилдилар. Шувоқчи Л. Шертолипов, слесарь Х. Наврўзов, экскаватор машинисти С. Раҳимов, бульдозерчилардан З. Шайдуллин, Х. Ҳусниддиновларнинг ишбилармонлиги бутун қурувчилар ўртасида достон бўлди.

Шофиркон гидроузели қурилишин кўпмиллатли совет кишилари қардошларча дўстлигининг чинакам намойишига айланди. Бу ерда ўзбек, рус, тожик, туркман, украин, татар, белорус сингари ўндан ортиқ миллат фарзандлари қўлни қўлга бериб меҳнат қилишди. Қурилишда Тошкент темир-бетон буюмлари заводи, «Спецмонтажводстрой» тресты, Марғилон ёғочни қайта ишлаш заводи ва бошқа ўнлаб коллективларнинг муносиб ҳиссаси бор. Шунингдек, канал қурилишида Ғиждувон, Вобкент, Бухоро районлари колхоз-совхозлари меҳнаткашлари ҳам актив қатнашдилар.

Ер хазина, сув гавҳар, дейди халқимиз. Сув экиннинг қони, жонидир. Жўяклардан етарли миқдорда сув оқиб турмаса, пахтакорнинг кўнгли тўлмайди, уйқуси қочади. Зилол сувнинг шилдираши деҳқонга илҳом, куч-қувват бахш этади. Зарафшоннинг кумушранг кокили Бухоро область деҳқонларига юбилей йили вазифаларини муваффақиятли бажаришда катта мадад бўлади.

Т. НАЗИРОВ.

«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Тошкентдаги компрессор заводининг меҳнаткашлари Улуғ Октябрнинг 50 йиллиги шарафига зиммаларига катта социалистик мажбуриятлар олишган. Завод аҳли мажбуриятларни шараф билан бажариш учун социалистик мусобақани қизитиб юборди. Суратда: мусобақа пешқадамларидан М. Чиномасов ва К. Муҳитдинов ўртоқлар.

А. Тўраев фотоси.

ЖОНКУЯР

Кенг ва ёруғ хонада ўрта бўйли, қотмадан келган, зуваласи пишиқ йигит электр печи олдида ўз иши билан машғул эди.

— Қуювчилар бригадири Абдулла Султонмуродов шу йигит бўлади,— деди участка мастери Иван Ващенко.

Саломлашиб, унинг нима иш билан шуғулланаётганлигини суриштирдик.

— Мис билан рух аралашмасини қуяяпман. Тепловозларнинг энг муҳим деталлари шу бирикмадан ясалади,— деди у.

Коммунист Абдулла Султонмуродов бошчилик қилаётган бригадада икки киши бор. Унинг дўсти Н. Диркач тепловозларнинг подшипник қисмларини қуйишда Абдулладан сира орқада қолмасликка интилади, металларни тежашга ҳаракат қилади. Ҳар икки ишчи бултур бир тоннадан ортиқ мисни тежаб қолишди.

Заводда Улуғ Октябрнинг 50 йиллигини муносиб меҳнат совғалари билан нишонлаш учун кураш қизғин тус олган. Бу мусобақада Султонмуродов бригадаси пешқадам. Бу ерда ҳар сменада 80 ўрнига 120 тадан деталь қуйилмоқда. Қуйишда эҳтиётлик, тежамкорликка риоя қилинаётгани туфайли кунига 10 тадан деталь иқтисод қилинган металл ҳисобига қуйиляпти.

Унумли меҳнат бригада аъзоларига шуҳрат келтирмоқда. Айни пайтда бригада аъзоларининг ойлигига ҳам яхши таъсир этяпти. Азаматларнинг ойлик иш ҳақи 180-200 сўмдан кам бўлмаяпти.

Абдулла Султонмуродов Октябрь революцияси номли заводнинг чўян қуйиш цехида ишлаётганига ўн йил бўлай деб қолди. Абдулла дастлабки меҳнат фаолиятини шу ерда қолиплаш участкасида бошлаган эди. Оғир ишда ўзини кўрсатиб, цех коллективининг ҳурмат ва иззатига сазовор бўлди. Завод коммунистлари уни бундан етти йил муқаддам ўз сафларига қабул қилишди. Юксак номни ҳамиша покиза сақлашга, кишиларга намуна кўрсатишга ҳаракат қилган Абдулла жамоат ишларида фаол қатнашди, партия топшириқларини кўнгилдагидек бажарди.

Цех коммунистлари ўртоқ Султонмуродовнинг ишчанлиги, коллектив манфаати учун жонкуярлигини назарда тутиб, уни цех партия ташкилоти секретарлигига сайлашди. Юксак ишончни оқлаш учун А. Султонмуродов вақт билан ҳисоблашмай ишлади, изланди. Коммунистларнинг ишлаб чиқаришдаги авангардлик ролини ошириш учун куч ва ғайратини сарфлади. Тарбиявий ишларни мунтазам равишда олиб боришга алоҳида эътибор берди. Натижада цех партия ташкилотининг иши тез орада кўзга кўриниб қолди.

Мана икки йилдирки, илгари қолоқ ҳисобланиб келган цех заводнинг илғор коллективларидан бири бўлиб қолди. Абдулла бошқараётган бригада эса ўзининг юксак кўрсаткичлари билан бутун заводни машъалдек ёритиб турибди. Бригада ишидан ҳамма мамнун.

Ж. МАҲМУДОВ,

«Совет Ўзбекистони» штатсиз бўлимининг ходими.

ПЛАН 11 ОЙДА

Коммунист О. Долбилкин бошлиқ буғ қозонларини пайвандлаш цехи коллективи ўтган ой топшириғини муваффақиятли бажарди. Цехда 15 минг ўрнига 117 минг дона газ баллонлари тайёрланди. Тўрт ойлик план ҳам ортиғи билан адо этилди.

Пайвандчилардан В. Касаев, Т. Мираҳмедов, Ю. Костин, Ю. Грачев ўртоқлар ҳар сменада планга қўшимча 25-30 процентдан иш бажараётирлар. Улар шу кечакундузда май ойининг охирги ўн кунлиги ҳисобига маҳсулот тайёрлашмоқда. Қўқондаги газ аппаратлари заводининг бу цехида юбилей йили планини 11 ойда бажариш учун мусобақа кучайтириб юборилди.

Р. МАМАЖОНОВ.

МАРОСИМЛАР ҲАҚИДА

ЯНГИЧА ТЎЙЛАР, АНЪАНАЛАР УЧУН

Эскича тўйлар ҳақидаги суҳбатимни бир ҳамқишлоғимнинг тақдирини баён қилишдан бошламоқчиман.

Бундан йигирма йилча муқаддам менга ҳамқишлоқ бўлган ўша йигит заводга оддий ишчи бўлиб кирган эди. У билан ишга кирган тенгқурларидан аллақачон бири мастер, бири техник, инженер, олим бўлиб етишган. Ҳамқишлоқ ўртоғим эса, орадан йигирма йил ўтсада, ҳамон аввалгидай оддий ишчи. Мен оддий ишчининг меҳнатини асло камситмоқчи эмасман. Бу меҳнатнинг ҳам ўзига яраша қадри бор. У 14-15 ёшларида жуда шўх, сервавқ, қобилиятли ўсмир эди. Уни келажакда катта одам бўлади, дейишарди. Лекин афсуски, бундай бўлиб чиқмади. Унинг онаси мутаассиб, диндор аёл эди. Шўхлик, романтика ёшидан мустақил турмушга, меҳнатга қадам қўя бошлаган ҳамқишлоғим онасининг таъсирида хурофот чангалига тушиб қолди.

Бу албатта кам учрайдиган ҳодиса. Лекин шунга қарамай, хурофот, эскилик сарқитлари ва зарарли урф-одатлар кишиларимизнинг куч-ғайратини, қобилиятни, истеъдодини жиловлаб, бўғиб қўйиши мумкин. Диндорлар таъсирида ўтказиладиган эскича тўй ҳам ана шундай сарқитлардандир. Баъзилар эскича тўйни мақташади. Лекин чуқурроқ разм солсак, эскича тўйнинг меҳнаткашлар учун кўпгина зарарли томонлари ҳам намоён бўлади.

Эскича тўйларнинг манбаи бир томондан ислом дини билан чамбарчас боғланган. Илгари сўфи, мулла, шайх, эшонлар халқнинг маънавий мураббийлари эдилар. Улар олдида ҳамма тиз чўкарди. Ана шу дин афюни билан заҳарланган кишилар тасаввурида дунё лаззатларидан осмонда — жаннат, ерда — катта тўй ҳисобланарди. Дабдабали тўй ўша вақтда бир жиҳатдан диндорларнинг тантанасига айланарди. Одатда бойлар юртга катта тўй беришарди. У тўйга фақат қариндошлари, ўртоқларинигина эмас, балки узоқ яқин қишлоқлардаги кўпчилик кишиларни таклиф қиларди. У махсус жарчи орқали юзлаб-минглаб кишиларни тўйга чақирарди.

Бундай тўй халққа таъсир қилармиди? Албатта, чуқур таъсир қиларди. К. Маркс айтганидек, ҳар қандай даврда ҳукмрон синфларнинг ғояларигина ҳукмрон ғоялар ҳисобланади. Шу туфайли ҳамма ер юзида шодлик, хурсандчиликнинг ягона манбаи ҳисобланган катта тўй ўтказишга, халойиқ ўртасида обрў орттиришга уринарди. Камбағал кишилар ҳам оиласи оч-наҳор тирикчилик қилаётганига қарамай, узоқ вақт пул-буюм тўплаб, кўпинча оғир қарзга ботиб бўлса ҳам катта тўй ўтказарди. Кишиларнинг ҳар бири бошқалардан қолишмаслик учун каттароқ тўй ўтказишга ҳаракат қилар, бирбири билан рақобат қилишарди. Бир қарашда шод-хурсандчилик бўлиб кўринган катта тўй аслида кишилар ўртасида ҳасад, нафрат ва душманлик орттирарди. Ҳар қандай диний маросим ҳам ана шундай зарар келтиради. Чунки К. Маркс айтганидай, дин шафқатсиз тартиблар руҳини ифодалайди. Базан катта тўйлардаги тартиблар ҳам камбағаллар учун ана шундай шафқатсиз бўларди.

Дин, хурофот ҳукмронлиги ўтиб кетди. Халқимиз диний одатларнинг кўпчилигини унутиб юборди. Лекин шунга қарамай, ҳозирги социалистик турмушимизда ҳам гоҳо ана шундай зарарли одатлар жонланиб қоляпти. Бунинг сабаби нимада? Бунинг илдизи асосан эскича феодал тушунчаларнинг узоқ яшовчанлигидадир. Очиғини айтганда айрим кишиларимиз инсон қадри, бахти, обрўйи ҳақида қолоқ тушунчаларга эга. Уларнинг тушунчасига кўра идеал бахтга эришиш — мумкин қадар дабдабали тўй ўтказишдадир. Пиримқул Қодировнинг «Қора кўзлар» романидаги қаҳрамонлардан бири Мадаминжон эскича тўй ҳақидаги мулоҳазаларини шундай ифодалайди:

«Маъсуда билан икковимизнинг орамизда палапондай нозиккина бир меҳр пайдо бўлган эди,— дейди у.— Орага дарров ота-оналар, совчилар, тўй ташвишлари тушгандан кейин шу палапон қўлма-қўл бўлиб кетди-да. Кўлнинг заҳри урди... Биз ҳали эски урф-одатлар учун нуқул қарияларни айблаймиз, аслида менга ўхшаган «тайёрига айёр» ёшлар бу айбга тенг шерик...»

Доимо ҳашаматли тўй ўтказиш ғамида яшаётган оила ўз қобиғига ўралиб қолиб, оиласидан ташқарида нима воқеалар бўлаётганига, умуман ҳамма нарсага бефарқ қарайди. Бундай оила йиллар давомида мол-дунё йиғиб, бир куни дабдабали, ҳашаматли тўй ўтказади-да, неча минг сўм пулни кўкка совуради. Бундай тўйдан кейин шу оила неча йил меҳнат қилиб топган пул-буюмларидан ажралиб, узоқ вақт кўримсиз, фақирона яшашга мажбур бўлади.

Эскича тўй фақат тўй эгасига эмас, барча меҳмонларга, бутун маҳаллага ҳам зарарли таъсир кўрсатади.

Эркаклар, ёшлар тўйда ичкилик кўп бўлмаса хафа бўлишади, улар кўпинча ётиб қолгунча ичиб, соғлиғига зарар етказишади. Айрим ёшлар эса, ичкилик ичишни шундай тўйларда ўрганишади.

Аёллар, хотин-халаж тўйма-тўй юравериб, меҳнатдан, ижтимоий ҳаётдан орқада қолиб кетишади. Айниқса, тўй ўтказган аёллар жуда қийналишади. Тўйга тайёргарликнинг бутун оғирлиги аёлларга, кекса оналарга тушади.

Шуниси таажжубки, ҳақиқий меҳнат билан эмас, дабдабали тўйлар ёрдамида иззат-обрў орттириш истаги айрим тушунган, маданиятли кишилар ўртасида ҳам учрайди. Онгида эскилик сарқитлари, бой-феодалларча тушунчалар сақланиб қолган бундай кишилар дабдабали тўй ўтказиш учун ҳар қандай йўлдан ҳам қайтмайдилар. Бу — ор-номусни тўй-томоша билан ўлчовчи буржуача тушунчалар қолдиқидир.

Эскича тўйлар шу қадар зарар келтирар экан, айрим кишиларимиз нега ҳозиргача шундай тўй ўтказишга ишқибоз бўладилар? Бу ерда чуқур маънавий, ахлоқий илдизлар бор. Эскича тўйлар маълум даражада эски замон романтикасини, нафосатини ифодалайди. Тўғри, бундай тўйларда табиийки, шодхуррамлик, тантана ҳукм суради. Лекин бу шоду-хуррамлик билан бирга кўпинча гина, араз, кўнгилсизликлар ҳам содир бўлиб қолади. Ёзувчи Берди Кербобоев «Литературная газета»да босилган «Гуллардаги доғлар» мақоласида айтганидай, «Эски кишилар инсон руҳининг пинҳоний бурчларигача яхши билади ва мулойим, силлиқлик билан ҳаракат қилиб, киши онгини зимдан чирмаб олади...»

Одатда ҳашаматли тўйлар қариндош-уруғ, маҳалла-кўй ўртасида ҳасад ва бахиллик туйғуларини уйғотади. Улар қалбаки обрў-эътибор, орзу-ҳавас кўриш, «қудадан кам эмаслик», «бировлардан қолишмаслик», «кимдандир ўч олиш», деган фикрларга бориб, ҳаммадан ошириб тўй қилишга уринадилар, манманлик қиладилар.

Шунинг учун ҳам ишчилар, колхозчилар, олимлар ва ёзувчилар матбуотда ана шундай эскилик сарқитларига қарши чиқмоқдалар.

Келинглар, яхшиси кичикроқ, кам чиқимроқ тўй қилайлик. Лекин бу тўйларни шундай тартибли, ширин ўтказайликки, ҳамманинг ҳаваси келсин. Кишиларимиз ҳашаматли тўй ўтказаман деб кўп вақтини ва куч-ғайратини беҳуда сарфламасалар фанимиз, маданиятимиз яна ҳам юксалиб кетади, халқимиз дунёдаги энг илғор, энг маданиятли халқлар қаторидан олган ўрнини бўшатмайди. Бунинг учун ҳаммамиз халқимизнинг яхши анъаналарини ҳурматлаган ҳолда, эскилик сарқитларини аёвсиз фош қилишимиз керак.

Мирза СОЛИЕВ.

САНЪАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

«ФАРҲОД ВА ШИРИН» САҲНАМИЗДА

Бу йил буюк ўзбек мутафаккири Алишер Навоий туғилган куннинг 525 йиллиги тантанали равишда нишонланади. Шу муносабат билан бу катта адабиёт, шеърият байрамига қизғин тайёргарлик кўрилмоқда. Улуғ шоирнинг бой адабий мероси қайта ўрганилмоқда, унинг девонлари янгидан нашр эттирилмоқда. Устоз шоирнинг ажойиб достонлари асосида яратилган саҳна асарлари янгидан томошабинларга ҳадя этиляпти.

Яқинда Муқимий номидаги республика музикали драма ва комедия театри ижодий коллективи буюк шоирнинг юбилейига муносиб совға тайёрлади. Машҳур «Фарҳод ва Ширин» достони яна саҳнага қўйилди. Маълумки, бу асар илгари бир неча бор саҳналаштирилган эди. «Фарҳод ва Ширин»нинг янги варианти эса олдингиларидан бутунлай фарқ қилади. Фарқи шундаки, драматург Комил Яшин музикали драма вариантини яратаркан бу гал Алишер Навоий достонига, айниқса унинг тилига тўла амал қилган.

Академик—бастакор, Ўзбекистон ССР халқ артисти Юнус Ражабий ва республикада хизмат кўрсатган санъат арбоби Георгий Мушель тарихий-қаҳрамонлик, дўстлик ва муҳаббат қўшиғи тараннум этилган бу асар руҳига мос музика ёзганлар. Музика жозибали, миллий куй ва оҳанглари яна сайқалланган. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби, рассом Г. А. Визель ишлаган декорациялар, балетмейстерлар — СССР халқ артисткаси Галия Измайлова ҳамда Омон Назруллаевлар саҳнага қўйган жозибали рақслар, дирижёр Қувонч Усмоновнинг усталик билан оркестрни бошқариши бир бутун ансамблга айланиб асар мазмунини ёрқин акс эттиришда катта хизмат қилган.

«Фарҳод ва Ширин» музикали драмасини талантли, ёш режиссёр, Киевдаги олий режиссёрлик курсининг талабаси Абдурашид Раҳимов постановка қилган. Асарнинг муваффақиятли чиқиши кўп жиҳатдан режиссёрга боғлиқлиги ҳаммага маълум. Ёш санъаткор А. Раҳимов ўз режиссёрлик фаолиятида буюк классиклар ижоди билан биринчи бор учрашди. Мазкур асар постановкаси унинг бу соҳадаги илк қадамидир. Режиссёр буюк Навоий достонини саҳнага қўяркан аввало устоз шоирнинг ўлмас ғазалларини, машҳур «Ҳамса»сини мутолаа қилди. «Бобирнома»ни ўқиди, Эрон ва Шарқ адабий мерослари билан ҳамда Навоий замонасига оид миниатюралар билан яқиндан танишди, ўрганди. Навоийшунос олимлар билан суҳбатларда бўлди. Шулар асосида бу машҳур асарни саҳналаштирди. Режиссёр музикали драмага кўпроқ қаҳрамонлик, дўстлик, севги мадҳи деб қаради ва уни шу руҳда саҳналаштирди.

Музикали драмадаги Фарҳод образини Тошкент театр ва рассомлик санъати институтининг студенти, талантли ёш артист Худойберди Тойиров билан театр солисти Толибжон Бадиновлар яратишди. Истеъдодли артистка Наима Исҳоқова Ширин ролини маҳорат билан ижро этди. Маккор—Есуман ролида СССР халқ артисткаси Лутфихоним Саримсоқова билан республикада хизмат кўрсатган артистка Омина Фаёзовалар чиқишди. Моҳинбону ролини республика халқ артисткаси Фароғат Раҳматова ижро этди. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар А. Абдураҳмонов—Хоқон, Х. Умаров—Шеруя, С. Пулатов—Шопур, Р. Шокиров—Хисрав, артистлар С. Раҳимжонов — Баҳром, А. Юсупов—вазир, Х. Носиров—ишбоши ва бошқалар талқин этган роллар томошабинларга маъқул ва манзур бўлди.

А. ЮСУПОВ.

Суратда: «Фарҳод ва Ширин» музикали драмасидан бир кўриниш. Театр солистлари Наима Исҳоқова — Ширин, Толибжон Бадинов — Фарҳод ролларини ижро этмоқдалар.

С. Каган фотоси.

ЕР ЮЗИНИНГ САЙҚАЛИ

САМАРҚАНДНИНГ 2500 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

Т. Н. ҚОРИ-НИЁЗИЙ.

Ўрта Осиё ер куррасининг энг қадим маданият ўчоқларидан биридир. Партиямизнинг ленинча миллий сиёсати туфайли Совет ҳокимияти йилларида олиб борилган ғоят катта илмий тадқиқот ишлари натижасида топилган хилма-хил маданий ёдгорликлар шундан далолат беради.

Ўрта Осиёда, хусусан ҳозирги Ўзбекистон территориясида қадим замонлардан бери одам яшаб келганлиги ҳақида рад этиб бўлмайдиган аниқ ва жиддий далиллар бор. Ибтидоий одамнинг излари, масалан, Ўзбекистоннинг жанубидан, Бойсун тоғ тизмаларидан биридаги Тешиктош ғоридан топилган эди. Бу ерда 1939 йилда палеолит — яъни қадимий тош асрининг фанда мустьер деб аталган даврига мансуб бўлган одамларнинг рўзғор асбоблари ошкор бўлган эди. Ўша даврни акс эттирувчи бошқа ашёлар билан бирга суяклар, шу жумладан неандертал одамнинг бош суяги ҳам топилди. Бу даврга хос одамларнинг излари Ўзбекистон ҳамда Ўрта Осиёнинг бошқа жойларидан ҳам чиққан.

Мустьер даврининг маданияти инсоният тарихида биринчи социал-иқтисодий формация бўлиб, ибтидоий жамоа тузумининг уруғчиликкача ўтган босқичидан иборат.

Ўзбекистонда энг қадимги одам изларининг топилиши яна бошқа муҳим принципиал аҳамиятга ҳам эга: планетамизда одамнинг ривожланиш процесси тарихий бирлиги ҳақидаги, яъни инсон ўз такомилида ҳамма ерда неандертал босқичини босиб ўтганлиги ҳақидаги марксча назариянинг тўғрилигини яна бир бор тасдиқлайди.

Кейинча, аста-секин уруғчилик жамиятига ўтилган, матриархал уруғчилик жамоалари пайдо бўлган. Камон-ўқнинг кашф этилиши эса хўжалик ва жамият ҳаёти ривожига кучли туртки бўлиб, бу воқеа ибтидоий жамоа кишисининг ишлаб чиқариш қуроли яратишдаги фавқулодда ютуғи, ўша давр кишисининг ўсиб бораётган ақлий даражасини кўрсатувчи аломат эди.

Ибтидоий жамоа тузуми даврида яшаган ўзбек халқи аждодларининг маданиятига тасвирий санъатнинг эндигина пайдо бўлаётган куртакларини киритса бўлади. Бунга мисол қилиб, 1939 йилда маҳаллий овчилар томонидан Сурхондарё область, Шеробод район Кўҳитанг тоғида, Зараутсойнинг икки томонидаги қояларга солинган рангли расмларни айтиш мумкин. 1940 ва 1945 йилларда бу ердаги жарликни текшириш натижасида кичик-кичик ғор ва айвонларнинг томи, деворига 200 дан ортиқ ранг-баранг расмлар чизилганлиги аниқланди. Уларда асосан ҳўкиз ови тасвирланган, шунингдек алоҳида кишиларнинг, ит ва бошқа ҳайвонларнинг тасвирлари ҳам бор. Баъзилари эса композициясининг анча мураккаблиги билан ажралиб туради. Бу санъат намуналарининг характерли томони шундаки, улар ўша давр одамларининг меҳнати ва дунёқарашини ғоят даражада содда реалистик тарзда ифодалайди. Гарчи бу расмлар ниҳоятда ибтидоий шаклда бўлса-да, лекин улар Ўзбекистон халқларининг тасвирий санъат маданияти узоқ ўтмишдан, матриархал уруғчилик давридан бошланганлигидан далолат беради.

Ўрта Осиёнинг турли жойларидан, жумладан Ўзбекистондан топилган бронза асрига мансуб ёдгорликларни ўрганиш эса ибтидоий жамоа тузуми хўжалиги ва маданиятининг навбатдаги юксалиш босқичини ойдинлаштириб беради.

Моддий маданиятнинг кейинги равнақи темир буюмларнинг келиб чиқиши билан характерланадики, бу ибтидоий жамоа тузумининг емирилишига сабабчи асослардан бири бўлиб, инсоният тарихида техника тараққиёти бошланади.

Ўрта Осиёда дастлабки темир буюмларнинг пайдо бўлиши эрамизгача бўлган биринчи минг йилликнинг биринчи ярмига тўғри келади. Инсоният маданияти юксалиш тарихида темир қуролларнинг аҳамияти ғоят каттадир. Темир қуролларнинг тарқалиши билан инсониятнинг катта қисми ибтидоий тузумнинг охирги босқичига қадам қўйди. Буни Ф. Энгельс «темир қилич, шу билан бирга темир омоч ва болта» даври деб атаган эди...

Ўрта Осиё экономикасининг асоси бўлган ва сунъий суғориш амалга оширилган деҳқончилик тез суръатлар билан ўса бошлайди. Жойларнинг табиий шароити ва рельефига қараб, сунъий суғоришнинг бир қанча усуллари қўлланади, шу қаторда ер усти ва ер ости (каризлар) каналлари ишга туширилади. Суғориш каналлари фавқулодда катта бўлиб, бундан эрамизгача бўлган биринчи минг йилликнинг ярмида Қуйи Зарафшондаги мураккаб ирригация системаси далолат беради.

Антик авторлар эрамиздан анча аввал Ўрта Осиёда бир қанча қадимий давлатлар ташкил топганлиги, хусусан Зарафшон ва Қашқадарё водийсида барпо этилган Суғд давлатининг маркази Мароканд (Самарқанд) бўлганлиги ва у ўз даврининг маданий маркази сифатида шуҳрат қозонганлигидан гувоҳлик беради.

Ўрта Осиё халқларининг меҳнати ва ақлзаковати билан яратилган юксак маданий ва моддий бойликлар аста-секин истилочиларнинг диққатини ўзига жалб қила бошлайди. Шундай қилиб, эрамизгача бўлган VI—IV асрлар давомида Ўрта осиёликлар Эрон шоҳларининг Ахеменидлар сулоласи ва кейин эса юнон-македон истилочилари зулми остида қолади.

Ахеменидларнинг давлат тузуми қулчиликка асосланган эди. Лекин бу ҳақиқий марказлашган давлат эмас эди, чунки унинг ихтиёридаги қисмлар иқтисодий жиҳатдан ўзаро боғланмаган бўлиб, бу давлат бир-бири билан алоқа ўрнатмаган турли қабила ва ирқларни тасодифан бирлаштирган эди.

Ахеменидлар даврида аҳоли асосан деҳқончилик билан шуғулланди. Жамоа ишлаган ерларнинг ҳаммаси ахеменид шоҳларининг мулки ҳисобланарди. Маҳаллий аҳоли турли-туман солиқлардан азоб чекар эди. Шундай қилиб, ахеменидлар ҳукмронлиги даврида Ўрта Осиё маданиятининг ривожланиши ҳарбий аристократик қулчилик давлати зулми остида ўтади.

Лекин шундай шароитда ҳам меҳнатсевар Ўрта Осиё халқлари моддий ва маданий бойликларни яратишда давом этавердилар. Масалан, Тали-Барзу ва Афросиёб (қадимий Самарқанд) кўҳна шаҳарларидан чиққан материаллардан маълум бўлишича, эрамизгача бўлган VI—IV асрларда Самарқанд атрофларида сунъий суғоришга асосланган маданий хўжалик ишлари ривожланган: боғдорчилик ва узумчилик ўсган, ҳунармандчилик, кулолчилик ва қурувчилик санъати эса юқори поғонага кўтарилган.

Археологик қазишлар натижасида топилган ва ўша даврларга хос бўлган моддий маданият ёдгорликлари Ўзбекистон территориясида (Қоратоғ, Нурота, Букантоғ ва бошқа ерлардан) фойдали ер ости бойликлари — олтин, мис, темир, шунингдек қимматбаҳо тошлар олинганлигидан дарак беради.

Эрамизгача бўлган 329 йилда жуда яхши қуролланган юнон ҳарбий қўшинларининг забти натижасида Ахеменидлар давлати емирилиб, Ўрта Осиёга Александр Македонский (Искандар Зулқарнайн)нинг пашкари босиб киради. Ўрта Осиё халқлари Эрон шоҳлари зулмидан қутулиб, юнон-македон сатрапларининг зулми остида қоладилар. Лекин Ўрта осиёликларнинг мустақиллик учун кураши тўхтаб қолмайди, балки улар катта империя ташкил этган янги истилочига қарши курашни янада кучайтирадилар. Ўрта Осиё чет эллик босқинчиларга қарши шиддатли кураш майдонига айланади. Эрамизгача бўлган 329 йилда суғдлик ҳарбий қўмондон Спитамен раҳбарлигида катта қўзғолон кўтарилади. Бу—босқинчилар учун қаттиқ зарба эди, улар кўп кучларини йўқотадилар. Лекин маҳаллий боёнларнинг сотқинлиги туфайли бу қўзғолон кейинчалик душманлар томонидан бостирилади.

Александр Македонскийнинг ҳарбий юришларини ёзиб қолдирган Рим тарихчиси Квинт Курцийнинг маълумотига кўра, Самарқанд (ҳозирги ўлчовда) салкам 14 километрча узунликдаги қалъа билан ўралган бўлиб, ўртасида яна алоҳида девор билан ажратилган истеҳком бўлган. Бу маълумотларнинг аниқлигидан қатъи назар, Самарқанднинг ўша даврда шаҳар сифатида мавжудлиги ҳақиқатдир. Бошқа томондан олиб қараганда, бу шаҳар бирданига ўз-ўзидан сеҳргар таёқчаси билан пайдо бўлиб қолмаган, албатта. Шаҳарнинг тасвирланган ҳолатига келиб етиши учун кўп вақт керак бўлган. Хуллас Самарқанд Александр Македонский истилосигача ҳам жаҳондаги йирик шаҳарлардан бири бўлган.

Эрамизгача бўлган 323 йилда Александр Македонский вафот этгач, унинг империяси парчаланиб, ўрнида учта мустақил давлат пайдо бўлади: уларнинг бири — Селевкидлар давлати ихтиёрига эса Осиёнинг ҳамма ерлари киради.

АСАББУЗАРЛАР

ФЕЛЬЕТОН

Азамат докторларимиз ҳамма касалликни, касаллик тарқатувчи ҳамма инфекцияларни аллақачон тур, навларга бўлиб ташлаганлар-у, аммо асаббузарларни касалликнинг қайси хилига киришини ҳали кўрсатиб берганларича йўқ. Масалан, айтайлик дағаллик, қўполлик туфайли қандай касалликлар келиб чиқиши маълум-у, аммо мана шу иллатларнинг ўзи инфекциянинг қайси турига кириши ҳали унча маълум эмас-да. Ёки кулиб туриб жонингни оладиган одам асабингни бузса, қонингга ташна қилиб юборса ана шу азаматнинг лабидаги совуқ табассум инфекциянинг қайси турига киришини аниқ билмаймиз-да. Электр токи тарқатадиган будкага «яқинигаборманг, ҳаёт учун хавфли» деб ёзиб қўйишади. «Гриппдан эҳтиёт бўлинг, юқумли касал» деган плакатларни ҳам кўплаб ўқиганмиз. Аммо, асаббузар одамнинг елкасига «яқинига борманг, асабингизни бузиб, таъбингизни тирриқ қилади» деб ёзиб қўйилган пешхатни ҳали кўрганимизча йўқ-да, шундай эмасми?

Ҳидир Зариповични танисангиз керак, ҳар куни неча бор кўришиб турасиз. Райижрокомда масъул котиб бўлиб ишлайди. Кишилар билан гаплашганда лабидан майин табассум ҳеч аримайди, икки қўли доим кўксида. Бир бор иши тушган одам «заб йигит эканми!» деб қўяди. Иккинчи бор учрашганда «ланжрокмикин?» демасдан иложи йўқ. Учинчи, э борингки, бешинчи бор учрашганда-чи... Мана, бешинчи бор иши тушган одам билан қилаётган муомаласини ўзингиз бир кузатинг. Ҳидир Зарипович ўнг қўлини кўксига қўйиб, хиёл табассум қилиб турибди. Қаршисида эллик ёшлардаги бир мўйсафид, қўлида бир варақ қоғоз, камоли ғазаби ошганидан қўли қалтираб, ҳалиги қоғоз варақдек дириллаяпти.

— Йўқ, йўқ, ҳеч хафа бўлмасинлар...— деди Ҳидир Зарипович яна ҳам ёқимли кулиб.

— Ахир ишдан қолиб кетдим-да, ука!

— Эртага дедим, эртага.

— Беш минутлик гап-а, шуни деб беш кундан буён қатнайман-а.

— Эртага соат ўнларда хабар олсинлар, фамилиялари нима эди?— Ҳидир Зарипович дарров ҳафталикдан бир варақ йиртиб, унинг фамилиясини ёзмоқчи бўлади. Худди ана шу пайтда мўйсафид хит бўлиб, бутунлай тутақиб кетди. Негаки, бу йигит унинг фамилиясини худди ана шунга ўхшаш қоғозга бешинчи бор ёзиб олиши, ёзиб олаяпти-ю, бари бир ишини битириб бермаяпти. Мўйсафид майна бўлаётганлиги учун алами ошиб, тишларини ғижирлатиб, чиқиб кетди. Ким билади, Ҳидир Зариповичнинг ҳузуридан бугун нечанчи киши тишларини ана шундай ғижирлатиб, асаби бузилиб чиқиб кетди экан.

«Асабий одам», «асабим бузилди», «асаббузар» деган ибораларни ҳар куни неча марталаб эшитамиз. Гиппократ давридан бошлаб то шу кунгача яшаб ўтган физиологларнинг бир овоздан қайд қилишларича, инсон учун асабдан муҳимроқ нарса йўқ. Уй ва хаёлни, қувонч ва ғуссани, муҳаббат ва фироқни, бюрократнинг нозу истиғноларини, бақироқ раҳбарнинг қулоқни қоматга келтирувчи шовқинларини ҳаммаҳаммасини асаб бошқаради. Бу менинг кашфиётим эмас, албатта, медицина китобларида шундай деб ёзилган. Асаби бузилган одамнинг ўз севгилисига муҳаббат изҳор қилиш манзарасини кўз олдингизга бир келтириб кўринг. «Жонгинам сени севаман» дейиш ўрнига «упани юзингга бунча қалин суртмасанг!» деб юбориши ҳеч гап эмас, шундай эмасми? Негаки, унинг асаби бузилган, асабини бузишган. Асаббузарларни ҳали тўлиқ классификация қилишмаган, ҳар хил бўлишади: дағал сўзни эшитганда, қўпол муомалани кўрганда, бадқовоқ бюрократнинг ҳузурига кирганда, таъмагар тамшаниб қўлингга кўз ташлаганда.. асаббузарлар мана шулар-да.

Турғун Ориповнинг хотини эрталаб «кийимни жуда ифлос киясиз, сизга мен чўриманми», деб уйдан феълини бузиб чиқарди. Троллейбусда бир бақувват йигит елкаси билан уни туртиб, кечирим сўраш ўрнига:

—Тиқилинчни ёқтирмасанг, таксида кет!—деб асабини баттарроқ бузди. Турғун Орипов кабинетига асабийлашиб, тишларини ғижирлатиб кириб борди. Газета келмаган экан, секретарь қизни чақириб, «лабингга қизил қўйгунча почтадан хабар олсанг бўлмасмиди» деб юм-юм йиғлатди. Цехга кириб, девордаги шиор эскироқ қолган экан, юлиб олди-да, цех бошлиғининг тумшуғига ишқаб, «бу латтани уйингга олиб бориб осиб қўй», деб маслаҳат берди. Худди шу пайтда ҳалигача завод коммунистик меҳнат бригадаси номини ололмаганлиги эсига тушиб, «ҳамманг текинхўрсан, ҳайф сенларга тарбия, ҳайф сенларга давлатнинг маоши» деб депсинди. «Ёнғинга қарши бурчак»даги челакда сув йўқ экан. Ўшанга кўзи тушиб қолиб, шунақанги зарб билан тепдики, челак тарақа-турук қилиб нариги хонага ўтиб кетди. Ўн-ўн беш минут ўтар-ўтмас, ҳамманинг дили сиёҳ бўлди, ҳаммаёқ алғов-далғов бўлиб кетди. Уч цехдаги 270 ишчи асаби бузилиб, қисқа-қисқа нафас ола бошлади. Смена тугагунча ҳаммаси юрагини ҳовучлаб ўтирди, 270 киши дарвозадан асаби бузилиб чиқди.

Бошланди. Бирови кўпик суртишни билмайсан деб сартарош билан жанжаллашган, бирови пивога сув қўшганга ўхшайсан деб буфетчининг ёқасидан олган, учинчиси кийим дазмоллашни билмайсан, умуман одам эмассан, деб хотини билан ғижиллашган...

Бирники мингга, мингники туманга дейдилар. Аслида, бузилган асабдан кўра юқумлироқ бир нарса бўлмаса керак. Анави кийим дазмоллашни билмасликда айбланган аёл кечаси билан уй ишларига қарашмай қўйдинг деб қизларини қарғаб чиққан бўлса ҳам ажаб эмас!

Турғун Ориповнинг хотини унинг эрталабдан жиғига тегмаганда троллейбусдаги йигит бир оғиз кечирим сўраганда, ёки айтайлик, Турғун Ориповнинг ўзи-ўзи учун бўлмаса ҳам коллективи учун аламини ичига ютиб қўя қолганда бунчалик мушт кетди бошланмаган бўларди, шундай эмасми!

Ширин суханликка, самимий муомалага нима етсин: бир-бирини тушуниб, бир-бирига тушунтириб яшаганга нима етсин! Маданий муомаласи, илиқ сўзлари, кулиши, кулдиришлари билан атрофидагиларнинг қалбини қувончларга тўлдирган, тоғдай кўтарган, юзидан нур ёғилиб турган киши қаёқдаю, кун бўйи қовоғини айрон халтадек осилтириб юрадиган, вақти-вақти билан бақириб турмасам, қўл остимдаги кишилар бўшашиб кетади, идорам чокчокидан сўкилиб кетади деб ўйлаб, юзидан заҳар томдириб юрадиган киши қаёқда! Ана шундайлар ёнига борганингда асабинг бузилиб, беихтиёр уф тортиб юборганингни ўзинг ҳам билмай қоласан.

Мана шулар ҳам асаббузарлар-да!

Асаббузарларнинг тури, хили жуда кўп. Образли қилиб айтганда улар ҳам ранг-баранг бўлишади. Кичкинагина фельетончада ҳаммасини исми-фамилияси билан кўрсатиб ўтиш амри маҳол. Аммо бу юмушни докторларимиз жуда осонлик билан бажариб қўйишлари мумкин. Масалан, айтайлик, асаббузарларни ҳар йили баҳор ойларидами, ёки серёмғир куз фаслидами рўйхатдан ўтказиб елкаларига: «Яқинига борманг, асабингизни бузади» деган тахтачани осиб қўйишганда кўп яхши бўларди. Ахир медицинада «изоляция» деган нарсадан жуда кенг фойдаланишади-ку, шундай эмасми, ҳурматли газетхон!

Худойберди ТЎХТАБОЕВ.

ХАТЛАРИНГИЗГА ЖАВОБ БЕРАМИЗ

БОЗОРДАГИ ТАРТИБСИЗЛИКЛАР

Ургут район меҳнаткашларидан олинган хатга шундай сарлавҳа қўйилган. Унда бундай дейилади:

Ургут район колхоз бозорига кирган киши чанг-тўзонга қоришиб кетади. Сут-қатиқ, гўшт ҳам шу ерда сотилади. Колхозчилар томорқасидан келтирган мева-чева, турли маҳсулотларни қўйгани жой, тортгани тарози тополмай сарсон-саргардон. Бозор ичидаги ошхоналар санитария-гигиена талабларига жавоб бермайди. Бозорда айрим чайқовчилар камёб саноат молларини қиммат баҳода пуллаб, шахсий бойлик орттиряпти. Масалага редакция аралашувини илтимос қиламиз.

Редакция хатни меҳнаткашлар депутатлари Ургут район Совети ижроия комитетига юбориб, йўл қўйилган камчиликларни тугатишга қаратилган тадбирлар белгилашни илтимос қилди. Олинган жавоб хатида бундай дейилади:

Текширишда меҳнаткашларнинг хатида келтирилган фактлар тўла тасдиқланди. Текшириш якуни колхоз бозори ходимлари йиғилишида муҳокама қилинди. Бозорга келган кишилар билан қўпол муомалада бўлгани учун Ғ. Жабборовга қаттиқ маъмурий чора кўрилди. Тарозилар сони кўпайтирилди. Тайёр маҳсулотларни сақлайдиган омборлар очилди. Умум овқатланиш корхоналарининг иши тартибга келтирилди. Район милиция бўлимига камёб саноат моллари билан чайқовчилик қилаётган баъзи кишиларни жавобгарликка тортиш топширилди.

Навоий шаҳридан келган бинокорлар пойтахтимизнинг Октябрь районидаги Қорақамиш даҳасида уй-жой биноларини қурмоқдалар. Ҳаммаси бўлиб 12 та уй қурилади. Суратда: янги қурилган уй-жойлар.

И. Глауберзон фотоси.

УЛУҒ ОКТЯБРНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

УНУТИЛМАС ДАМЛАР

Тожихон ая деса Фарғонада етти яшардан етмиш яшаргача танийди. Фарғонадагина эмас, республикамизда ҳам уни биладиганлар кўплаб топилади. У жуда катта ҳаёт йўлини босиб ўтган аёл. У ҳаётида кўп оғир дамларни кечирган, хотин-қизлар озодлиги йўлида, колхоз тузишда, пахта ҳосилдорлигини оширишда этик ечмай сув кечган, курашларда тобланган.

Шодиева Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети хотин-қизлар бўлимида мудир ўринбосари бўлиб ишлаган йилларда жуда катта ташкилотчилик кўрсатади. Узлаб қишлоқларга бориб хотинларни паранжи ташлашга чақиради. Бир йил ичида фақат Фарғона округининг ўзида сансон мингдан ортиқ аёл паранжисини ташлаган.

Тожихон аянинг ўзичи? Қачон, қаерда, қандай очилган?.. Бунинг ҳам ўз тарихи бор экан. Уни аянинг ўзидан сўраб билиб олишимиз ҳам мумкин эди. Лекин Фарғона область ўлкани ўрганиш музейи фондидаги 237-номерли эсдалик билан чегараланиб қўя қолдик. Унда Тожихон аянинг паранжи ташлаши шундай ҳикоя қилинади...

..«1924 йил ёзида Туркистон ўлка комсомолларининг съезди очилди. Съездга Туркистон ўлкасининг ҳамма ерларидан делегатлар йиғилди. Ана шу делегатлар орасида Қўқон шаҳар комсомол ташкилоти вакили бўлган Тожихон Шодиева ҳам бор эди. Съезд комсомол ёшларни хотин-қизлар озодлиги учун олиб борилаётган курашда актив қатнашишга, маҳаллий партия ва совет ташкилотларига ёрдамлашишга чақирди...

Съездда Тожихон Бутуниттифоқ комсомолларининг VI съездига делегат қилиб сайланди. Бу Тожихоннинг ҳаётида катта воқеа эди. Кечагина тўрт девор ичида қамалиб ўтирган, ишга ҳам паранжи ёпиниб бориб юрган қиз бугун Бутуниттифоқ комсомол съездига делегат бўлиб сайланганига ҳеч ишонгиси келмасди...

... Шодиев Тожихоннинг Бутуниттифоқ комсомол-ёшлар съездига делегат бўлиб сайланганини эшитиб, яна тўнини тескари кийиб олди. Унинг қовоғидан қор ёғар, арзимас нарсаларни баҳона қилиб бўлса ҳам катта жанжал чиқарарди. Хўрлаш, ҳақоратлашлар яна ҳам кучайди. Шодиев хотинига тўғрисини айт, сенинг ким билан алоқанг борки, съездга делегат қилиб сайлашди, деб қийин-қистоққа оларди... Тожихон яна ишга юзлари, кўзлари шишиб-кўкариб кела бошлади.

Шундан кейин область партия комитети хотин-қизлар бўлимида ишлаётган хизматчилар бу ҳолнинг сабабини билиш учун бир куни кечаси қўшни томга чиқиб, пойлаб ётдилар. Шу куни ҳам Шодиев маст бўлиб келиб хотинини ҳақоратлаб ураётган бир пайтда улар уйга бостириб кирдилар.

— Менинг хотиним активистка, мен уни тарбияладим, жамоат ташкилотларида ишлашга ҳам зўрлаб кўндирдим, — деб ҳамма ерда мақтаниб юрган Шодиев қўлга тушди. Бу воқеа тўғрисида область партия комитетига хабар берилди.

Кечқурун Тожихон ишдан қайтиб келганда унга ўшқириб: «Съездга эрим борса борамай, бормаса бормайман дейсан, бўлмаса жонингдан умидингни уз» дейди. Эрининг дўқларидан қўрққан Тожихон эртасига обкомпартия хотин-қизлар бўлимига бориб: «Съездга эрим борса бораман, бормаса бормайман» деди. Обкомпартия, обкомкомсомол раҳбарлари Тожихонни бу фикридан қайтишга кўндирмоқчи бўлишди. Лекин Тожихон ўз сўзида маҳкам туриб олди. Шундан кейин Шодиевга ҳам съездга бориш учун меҳмон билети беришга мажбур бўлишди. Шодиев Тожихон билан бирга Москвага комсомол съездига жўнаб кетди...

VI Бутуниттифоқ комсомолларининг съезди 1924 йил 12 июнь куни Москвадаги Катта театр биносида очилди. Съезд очилишидан олдин бепоён мамлакатимиздаги 730 минг комсомол аъзоларининг вакили сифатида келган 979 делегат улуғ Лениннинг хотираси учун ўринларидан турдилар, оркестр мотам маршини чалди. Шундан кейин съезд президиуми сайланди. Делегат Толмасовнинг таклифига биноан президиум составига Ўрта Осиё комсомол ташкилотидан делегат бўлиб келган Тожихон Шодиева ҳам киритилди. Паранжи ёпиниб олган Тожихон президиумдан жой олаётганида ҳамманинг кўзи унга тикилган эди.

Съездда кўрилган биринчи масала Бутуниттифоқ коммунистик ёшлар союзига В. И. Ленин номини бериш эди. Шу кундан бошлаб комсомол ленинчи Коммунистик ёшлар Союзи деб атала бошлади.

Биринчи сўз Надежда Константиновна Крупскаяга берилди. Надежда Константиновна ёшларни ўз ишларида Ленин кўрсатмаларига амал қилишга, Ленин сингари содда, халқпарвар бўлишга, Ленин сингари инсоният бахт-саодати учун ҳормай-толмай ишлашга чақирди... Крупская ўз сўзини тамомлаб президиумда паранжи ёпиниб ўтирган Тожихон Шодиеванинг ёнига келиб ўтирди.

Залда ўтирганларнинг баъзилари паранжи ташлансин, йўқолсин паранжи деб қичқирар, қарсак чалар эдилар. Крупская Тожихонга бир нарсаларни уқтирмоқчи бўлди. Лекин рус тилини билмаганлиги учун Тожихон Надежда Константиновнанинг нима деяётганини тушуна олмади. Туркистондан келган делегатлардан бири Тожихонга Надежда Константиновнанинг нима деганини таржима қилди.

У Тожихонга, паранжингизни ташланг, ... залдагилар паранжи ташлашингизни талаб қилишмоқда деган.. Тожихон Крупскаянинг бу сўзларига нима деб жавоб беришини билмасди. Паранжисини ташламай деса, бутун зал, ҳатто Надежда Константиновна ҳам талаб қилмоқда, ташлай деса залдаги делегатлар орасида Шодиев ўтирибди. Паранжини бошидан олиб улоқтириб ташлашга, ундан тамомила қутулишга Тожихоннинг юраклари ошиқади, лекин Шодиевнинг дўқлари, поездда келаётиб тайинлаган гаплари ёдига тушганда бу ишни қилгани журъат этолмас эди.

Ниҳоят Ўрта Осиё делегатлари Шодиевни залдан топиб Тожихоннинг паранжисини олиб ташлашга рухсат сўрашган. Кўпчиликнинг олдида Шодиев Тожихоннинг президиумда паранжисиз ўтиришига рухсат беради. Бу хабарни эшитган Тожихон хурсандлик билан паранжисини олиб ташлайди ва уялганидан залдагиларга қарай олмасдан ерга тикилиб ўтиради...

Съезд мажлисларидан бирида Ўрта Осиё делегатлари Тожихоннинг қўлига духобадан тикилган Қизил байроқ тутқазиб съездни табриклашни, Туркистон комсомоллари номидан бу байроқни съездга тақдим қилишни топширдилар... Минбарга сочлари майда қилиб ўрилган, бошига гулдор дўппи кийган ўзбек қизи чиққанида съезд делегатлари уни гулдурос қарсаклар билан кутиб олдилар. Делегатларнинг кўпи жафокаш ўзбек қизининг ойдек юзини биринчи марта ниқобсиз кўрди».

Тожихон аянинг паранжи ташлаш тарихи ана шундай. У Москвада юзини очган. Бунга комсомол съезди, Надежда Константиновна Крупская сабаб бўлган.

М. МАНСУРОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Москвада аккредитивлашган чет эл дипломатик ваколатхоналарининг бошлиқлари куни кеча Олтинтопган қўрғошин-рух комбинатида бўлишди. Суратда: меҳмонлар комбинатни кўздан кечиришяпти.

И. Душкин фотоси. (ЎзТАГ фотохроникаси).

БИЗНИНГ СУҲБАТ

ЖИДДИЙ СИНОВ...

Футбол бўйича мамлакат биринчилиги мусобақалари қизғин давом этаётир. Командаларнинг ўйинлари, турнир жадвалида тутган ўрни тўғрисида ҳозирча бирор тахминий гап айтиш қийин. Чунки олий лигада қатнашаётган командаларнинг кўпчилиги ҳозирча бир хил очко ва бир хил кучга эга.

Мавсум бошидан буён турнир жадвалининг охирида келаётган пойтахтнинг «Спартак» командаси ростовлик армия спорт клуби футболчиларини мағлубиятга учратдилар. Демак, командаларнинг жадвалда тутган ўрнига қараб баҳо бериш бугунги кунда анча қийин бўлиб қолди...

Илгари маълум қилинганидек, 15 май куни «Пахтакор» стадионида майдон эгалари ўз мухлислари олдида яна бир жиддий синовдан ўтадилар. Улар мамлакат чемпиони Киевнинг «Динамо» командасини қабул қиладилар. Спорт мутахассислари, ишқибозлар бу учрашув «Пахтакор» командаси спортчилари учун бурилиш нуқтаси бўлади, демоқдалар.

Хўш, пахтакорчилар беллашишга қандай тайёргарлик кўраётир, команданинг келгуси режалари қандай? Шу муносабат билан команданинг Чиғатойдаги базасида бўлдик. Футболчилар майдонда машқ ўтказишаётган экан. «Пахтакор» командасининг катта тренери, СССРда хизмат кўрсатган тренер, хизмат кўрсатган спорт мастери Борис Аркадьев ҳар бир футболчининг машқларни аниқ ва пухта бажаришини кузатиб, бош-қош бўлиб турибди. Команданинг иккинчи устози Е. Валицкий ҳам шу ерда.

Машқлар тамом бўлгач асосий ва дублёр составларнинг футбол матчи бошлаб юборилди. Матч тамом бўлгач футболчилар дам олишга чиқиб кетишди. Катта тренерга бир неча савол билан мурожаат қилиб, — мулоҳазаларини айтиб беришни сўрадик.

— Мамлакат чемпионати тарихида командалар ҳозиргидек бир хил куч ва имкониятларга эга бўлмаган эди. Лекин бўлажак ўйинлар энг яхши командаларни ажратиб беради.

Барча ишқибозларни қизиқтираётган «Пахтакор» командасига келсак, команда футболчилари мавсумни ҳам жисмоний, ҳам тактик жиҳатдан тайёрланган ҳолда кутиб олишди. Командамизнинг ҳимояси, ҳужум линиясига қараганда анча мустаҳкам. Аммо футболчиларимиз рақиб командалар билан бир хилда ўйнай олмаётир. «Черноморец» билан бўлган учрашувда ҳужумчиларимизнинг ўйинда бурилиш ясай олмаганликлари устига, ҳимоячилар ҳам қониқарсиз ўйнадилар. Команда ҳали барча имкониятларини майдонда тўла кўрсата олгани йўқ.

Киевлик динамочилар билан бўладиган ўйин мавсумда ўтказиладиган энг яхши учрашувлардан бири бўлади. Ҳозир асосий ва дублёр составлар учрашувини кўрдингиз. Дублёр составдаги футболчиларни «Динамо» командасининг тактик усули бўйича асосий составга қарши ўйнатдик. Асосий составда ўйнайдиган футболчиларни ҳам бу усулга мослаб, кўниктириб қўймоқчимиз.

— «Динамо» командасининг СССР терма командасининг составида Глазгода ўйнаган етакчи ўйинчилари «Пахтакор» командаси билан бўладиган матчда қатнашадиларми?

— Улар бу учрашувга албатта етиб келишади. Тошкентлик футбол шинавандалари СССР ва Шотландия терма командаларининг беллашишида маҳорат билан ўйнаган Медвидь ва Соболарнинг ўйинини эртага кўрадилар.

СССР Олимпия терма командасининг аъзолари Абдураимов ва Пшеничников ҳам Москвада эдилар. Ҳар иккала ўйинчи кеча Тошкентга етиб келди. Улар ҳам эртага бўладиган «жанг»да қатнашади.

— Ўтган йили пахтакорчилар биринчи даврада бирор марта ҳам мағлубият нималигини билмаган эдилар. Бу йил «Арарат» билан бўлган матчда — олтинчи турдаёқ ютқазиб қўйгани ҳозир команданинг ўтган мавсумга қараганда паст даражада эканлигини кўрсатмайдими?

— Ереванда бўлиб ўтган матч жуда оғир ўтди. Ўйин давомида «Арарат» командасининг футболчилари ниҳоятда қўпол ўйнаб, Красницкий ва Абдураимовларни сафдан чиқардилар. Натижада команда 9 спортчи билан рақибларга қарши ўйнади. Ҳужумчиларимизнинг жароҳатланиши кейинги матчларга ҳам ёмон таъсир қилди. Бу албатта команданинг ўтган йилдан кўра заифлашиб қолганини кўрсатмайди.

— «Черноморец» командаси билан бўлган ўйинда Ривал Зокиров «Пахтакор» командасининг капитани сифатида майдонга тушди. Бунинг боиси нимада?

— Команданинг собиқ капитани Геннадий Красницкий айрим ҳолларда қизишиб кетиб бир неча марта судьялар билан айтишиб қолди. Натижада яна шундай ҳол юз берса, унинг капитанлик лавозимидан четлаштирилиши тўғрисида спорт техник комиссияси жиддий огоҳлантирди. Лекин Красницкий бу қилиғини ташламади. Унинг ўрнига интизомли спортчи Равил Зокировни капитанликка тавсия этган эдик. Команда аъзолари бу таклифни бир овоздан қўллаб-қувватлашди.

П. ГАДОЕВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Ўрта Осиё халқларининг чет эл босқинчилари — юнон ва македонияликларга қарши кураши янада авж олади. Ниҳоят, бир неча тарихий воқеалар натижасида Юнон-Бактрия давлати ташкил топади, бу давлатда деҳқончилик билан бир қаторда қулчилик муносабатлари ҳам кескин ривожлана бошлайди. Ҳунармандчилик ишлаб чиқариш ва савдо равнақ топади; бу соҳалар билан ерли халқлар шуғулланар эди. Яна боғдорчилик, чорвачилик ҳам ўсади. Хуллас, ерли халқлар юнон-македон ҳарбий қулдорлари аристократиясини озиқ-овқат билан таъмин қилишда бутун оғирликни ўз елкасига олишга мажбур бўлади.

Қадимий Самарқанд — Афросиёбдан топилган ва антик мифология сюжетлари акс эттирилган сопол идишларда шарқий-эллин маданиятининг аломатлари мавжуддир. Бу эса эллин дунёси билан Ўрта Осиё ўртасида ўша даврдаёқ савдо ва маданий алоқалар ўрнатилганлигидан далолат беради. Юнон-Бактрия ҳукмдорлиги давридан бизгача етиб келган санъат ёдгорликлари орасида Ўрта осиёлик усталар яратган асарлар ҳам анчагина бор. Ўрта Осиёнинг турли жойларидан топилган, биз юқорида қайд қилган даврга мансуб бўлган кумуш, мис ва руҳдан ишланган тангалар ҳам маҳаллий усталарнинг юқори санъатини кўрсатиб турувчи белгидир.

Юнон-Бактрия подшолигидаги македон ва юнон золимларига қарши Ўрта Осиё халқларининг озодлик кураши кучайиб кетиши натижасида бу давлат 100 йилдан сал кўпроқ умр кўриб, тахминан эрамизгача бўлган 136 йилда емирилади. Бир қанча вақтдан кейин унинг харобалари устида Кушан подшолиги ташкил топади.

Бизга ўша даврнинг ажойиб санъат ёдгорликлари етиб келган. Масалан, эски Термиз яқинидаги Айртома кўҳна шаҳарчаси атрофидан музикачиларни акс эттирувчи тош ҳайкал топилган. Бу ҳайкални ўрганиш туфайли шу нарса маълум бўлдики, Бактрия ва Суғдиёнда Ўрта Осиё халқларининг шимоли-ғарбий Ҳиндистон жамоалари маданияти билан боғланган мустақил бадиий мактаби мавжуд бўлган.

Хитой йилномачиларининг маълумотига кўра, эрамизгача бўлган 128 йилда Чжан-Цянь бошчилигидаги хитой элчилари Фарғона, Суғдиён ва Бактрияга келганлар. Чжан-Цянь хитой императорига, хусусан Фарғона ҳақида ахборот бера туриб, мана бундай ёзади: «Даванлар (фарғоналиклар— Т. К.) ўтроқ ҳаёт кечирадилар, деҳқончилик билан шуғулланадилар, шоли ва буғдой экадилар. Уларда узум виноси бор экан. Айниқса, йилқилар кўп». Ахборотнинг давомида яна: «Шаҳар ва водийлар бор. Даван 70 га яқин катта-кичик шаҳарга эга; аҳолиси бир неча юз минг» деб маълумот берилади. Чжан-Цянь Фарғонадан ўз юртига беда ва узум уруғини олиб кетади. Ана шу даврдан бошлаб, Хитойда ҳам шу ўсимликларни ўстира бошлаганлар.

Ишлаб чиқариш кучларининг ўсиши ва сунъий суғориш шохобчаларини жорий этиш деҳқончиликнинг кўтарилишига замин яратади; сув тегирмони, чархпалак пайдо бўлади; пахта майдонлари кенгая боради, тўқувчилик ривожланади. Натижада деҳқонларнинг ҳукмрон табақаси пайдо бўлади. Ерларнинг бўлиб, эгаллаб олиниши янги тузумга пойдевор бўлади. Аста-секин деҳқон жамоалари («кедиверлар») заминдор-деҳқонларга бутунлай қарам бўлиб қоладилар. Янги тузум кедиверларнинг антифеодал қўзғолонлари жараёнида ривожлана боради ва эрамизнинг VI асрида заминдор-деҳқонлар ҳукмрон синфга айланади, шундан кейинги маданият янги иқтисодий база асосида ривожланади.

VI асрнинг ўрталарида Ўрта Осиё халқлари кўчманчи турклар томонидан босиб олинади. Турк хоқонлиги эса Олтой, Еттисув ва Марказий Осиёда яшайдиган турли уруғдаги қабилаларни сиёсий жиҳатдан ўзига бирлаштирган эди.

Хоқонлик ягона иқтисодий базага эга эмас эди, унинг ихтиёридаги қабилалар жамият тараққиётининг турли босқичларида турар эдилар. Жамиятнинг илғор қисми эса Ўрта Осиё халқларининг ўтроқ деҳқонлари бўлиб, улар қадимий воҳаларда маҳаллий маданиятнинг илғор анъаналарини давом эттирмоқда эдилар. Улар аввалгидек, буғдой, арпа, шоли, тариқ экардилар; боғдорчилик, узумчилик, пахтачилик билан машғул бўлардилар. Кон-қазиш ишлари ҳам олиб борилардӣ: Фарғона, Суғдиёнда — олтин, мис, темир, киновар (қизил рангли минерал); Илакда — кумуш, қўрғошин; Шаҳрисабз районида эса қизил туз кавлаб олинар эди.

1948—1951 йилларда Самарқанддан (Зарафшон дарёси бўйлаб) 68 километр узоқликдаги қадимий Панжикент шаҳри харобалари кавланган эди. Натижада иккита катта бино — қадимги саройлар ва уй-жой бинолари топилди, уларнинг деворларида эса мураккаб композицияли тасвирий санъат намуналари ошкор бўлди. Масалан, ўша давр музика асбоби жўрлигида рақсга тушиш, марҳум устида аза тутиш кабиларни акс эттирувчи расмлар.

VI—VII асрларда бунёд этилган қадимий Панжикентнинг сарой ва уй-жой комплексларининг деворларидаги бу расмлар елим билан ишланган тасвирий санъат намуналаридандир. Улар хом ғиштдан қилинган деворларнинг сувоғи устига солинган турли расмлардир.

Панжикентдан топилган тасвирий санъат намуналари гарчи кўпроқ мифологик образлардан иборат бўлса-да, аслида ўша давр ҳукмдорларининг сарой ҳаёти ва дабдабаларини ўзига хос характерли деталларда реал акс эттиради. Бу тасвирий санъат намуналари ўзининг моҳирона ишланганлиги, бой ва мураккаб композицияси билан Ўрта Осиёнинг қадимий маданияти нақадар юксак эканлигидан далолат беради.

Қадимий Самарқанд — кўҳна Афросиёб шаҳарида ўтказилган археологик қазиш ишлари натижасида бир уй-жой биноси очилди, бинодаги баъзи хоналарнинг деворлари оқ ганч билан сувалган ва сидирғасига расмлар билан безатилган. Айниқса бинонинг катта залидаги расмлар киши диққатини жалб этади. Бўйи 2 метрча келадиган ана шу расмларнинг тиниқ, ранг-баранг бўёқлари жилоланиб турибди, уларнинг VII асрга мансуб эканлиги аниқланди. Бу эса Ўрта Осиё халқлари санъатининг ислом зуҳуригача бўлган даврда нақадар ривожланганлигидан далолат беради.

Шуниси характерлики, Афросиёбнинг марказий қисмидаги кўчалар ялпоқ чорқирра тошлар билан қопланган, сув эса сопол қувурлардан қурилган «водопроводдан» оққан. Мана шуларнинг ҳаммаси Самарқанднинг ўша даврлардаёқ маданият ўчоқларидан бири бўлганлигини кўрсатади.

VII асрнинг бошларида Арабистон аҳолисининг асосий қисми (бедуинлар) кўчманчилик билан ҳаёт кечирар эди, воҳаларда деҳқончилик қиладиган аҳоли эса феодализмнинг дастлабки босқичларини энди бошдан кечирмоқда эди, натижада қулдорчилик муносабатларининг емирилиши тобора кучайганлиги туфайли янги дин—ислом дини келиб чиқади. Бу, албатта тасодифий ҳодиса эмас эди, аксинча, янги дин—йирик социал-иқтисодий ўзгаришлар (араб савдосининг кризиси (танглашгани), кўчманчи бедуинларнинг шаҳарлик фаллоҳлар билан тўқнашишлари, меҳнат аҳлини эксплуатация қилишнинг зўрайиши) натижасида вужудга келган эди. Шу ўзгаришларнинг ғоявий асоси сифатида янги дин майдонга чиқади. Синфий курашнинг кучайиши диний «пайғамбарлик» ҳаракати тусига киради.

VII асрнинг иккинчи ярмида араб истилочиларининг катта босқинчилик юришлари бошланади. Бу юришларнинг муваффақиятли боришига, биринчидан, деярли ҳамма ерларда олиб борилаётган ўзаро урушлар, иккинчидан эса забт этилган элларда синфий курашнинг кучайиши ва бунинг натижаси ўлароқ меҳнат аҳлининг маҳаллий эксплуататорларга қарши қўзғолон кўтариб чиқишлари сабаб бўлди. Натижада VII асрнинг охири ва VIII асрнинг бошларида Ўрта Осиё территориясининг ҳаммаси араб халифалари қўшинлари қўлига ўтади. Араблар томонидан ташкил этилган давлат — Халифат ихтиёрига VIII асрнинг биринчи ярмидаёқ шимоли-ғарбий Ҳиндистон, Эрон, Арманистон, Месопотамия, Сурия, Миср, Африканинг шимолий соҳили, шунингдек Пиреней ярим ороли кирар эди. Бу даврда Атлантикадан Хитойгача бўлган савдо йўли Халифат қўлида эди.

Деҳқонлар ўртасида феодал асоратнинг кучайиши, солиқларнинг ҳаддан ортиб кетиши араб истилочилари зулмига қарши исёнлар кўтарилишига олиб келади. Энг йирик қўзғолонлардан бири марвлик ҳунарманд Ҳошим бин-Ҳаким (тарихда Муқанна номи билан машҳур бўлган шахс) бошчилигида содир бўлади. VIII асрнинг 70-йилларида кўтарилган бу қўзғолон бутун Мовароуннаҳрга (Амударёнинг ўнг томонидаги ерларга) ёйилади ва узоқ давом этган урушлардан кейингина араб ҳукмдорлари томонидан шафқатсиз равишда бостирилади.

Мана шундай шароитда, яъни чет эл ва маҳаллий золимларга қарши кураш жараёнида Ўрта Осиёда ва айниқса Самарқандда фан, маданият ҳамда санъатнинг ўсиши давом этаверди.

Ўша даврларда араб тили Халифатга қарашли ерлардаги турли миллат халқлари ўртасидаги маданий алоқа воситаси, давлат тилигина бўлиб қолмай, балки у фанний тилга ҳам айланган эди. Ўрта Осиё халқлари ҳам Халифатга қарашли бошқа халқлар қаторида ўз асарларини араб тилида ёза бошлаганлар. Шунинг учун ҳам эски, буржуазия адабиётларида «араб маданияти» деб қайд этилган асарлар аслида турли халқлар: араблар, форслар, ўзбеклар, тожиклар, озарбайжонлар, туркманлар ва бошқа миллатларнинг ўрта аср маданияти маҳсулидир.

Самарқанднинг катта илмий марказ сифатидаги кейинги юксалиши тўғрисида суҳбат боқийдир.

ДЎСТЛАР ОРАСИДА

Ҳасан ТЕККЕЛИЕВ,
болгар журналисти

«Совет Ўзбекистони» газетасининг меҳмони бўлиб келган болгар журналисти — Болгарияда турк тилида чиқадиган «Йени ишик» газетасининг бош редактори Хасан Теккелиев ўн беш кундан буён республикамиз шаҳар ва қишлоқларини кезди, диёримиз кишилари билан учрашди.
Қуйида Хасан Теккелиевнинг республикамиз бўйлаб саёҳатдан олган таассуротларидан парча берамиз.

Буюк Совет Социалистик Республикалар бирлиги! Доҳий Лениннинг диёри, дунёда илк бор капиталистик тузум занжирларини қўпорган шонли Октябрь инқилобининг зафарли ғалабасини танлаган мамлакат, юзлаб миллат ва элатларнинг қардошларча оиласини жипслаштирган, уларни ягона мақсадга йўналтирган Ватан! У коммунизм қураётган, буюк инсониятга яшаш, ишлаш ва ҳаёт кечиришнинг мангу йўлларини кўрсатаётган порлоқ юлдуз!

Мен ўн беш кундан буён шу қардош диёрнинг меҳмониман!

Ўзбекистон! Манзилга боқсам бу ўлка менинг мамлакатимга анча узоқ. Лекин қалб меҳри бизни шундай яқинлаштирдики, узоқ масофалар кўз олдимизда худди икки елкадош дўстнинг ҳаёт кечиришини ифодалайди. Менинг ватаним, менинг халқим Советлар диёрига худди унда яшаётган барча социалистик республикалар сингари яқиндир.

Ўзбекистон! Бу диёр неча асрлар шу инсон тўплаган тарихнинг шоҳиди, ажойиб обидаларнинг маскани, кўзгуси. Бу кўзгуда Шарқ мамлакатларининг ўзига хос характерли хусусиятларини, олтин тупроқларини, саҳрою, гулистонларини кўрганман, тарихга оид китобларни, географик хотираларни ўқиганман.

Бухоро, Самарқанд, Хива... Бу шаҳарларни қамраб олган деворлар орасида нодир, энг қимматбаҳо бойликлар неча асрлар давомида яшириниб ётган эди. Қанчадан-қанча босқинчилар бу азиз тупроққа хасис, нотинч, кир оёқларини қўйган эдилар. Ҳатто Македониялик Искандар ҳам бу ерларни босиб ўтган эди. Ундан сўнг араблар ҳам бу ерларни кечиб ўтган эдилар. Эрамизнинг еттинчи асрида Кутайб ибни-Муслим бошчилигидаги араблар бу ўлканинг бойликларини талон-тарож этдилар, таёқ, қилич воситасила бу ерлардаги халқларни зўрлик билан ислом динига бўйсундирган эдилар. Бу ерларга чингизлар ҳам келиб кетдилар. Бир неча шаҳарлар, обидалар, қасрлар босқинчиларнинг оёғи остида кун-паякун бўлди. Темирланг ўз империясининг пойтахтини Самарқанд деб билди... Буюк файласуф, ажойиб врач ва шоир Абу Али ибн Синонинг, улуғ математик ва астроном Улуғбекнинг, ўлмас олим, рассом, музикашунос ва шоир Алишер Навоийнинг киндик қони тўкилган бу ерлар кекса дунёнинг бекиёс адолатсизликларини бошидан кечирди. Бу мутафаккирлар, илғор донишманд фикрининг сўнмас юлдузлари диний фанатизмнинг марҳаматсизликлари, ёвузликларининг шоҳидлари бўлмишлар. Буларнинг ҳаммаси тарихнинг саҳифаларида сақланиб келмоқда. Бундан 50 йил илгари тонги ёришган Октябрь қуёши Ўрта Осиё халқларининг, шу жумладан ўзбек халқининг қалбларини иситди, уларга ҳуррият, озодлик берди, инсонча яшаш, инсонча ишлаш ҳақ-ҳуқуқини берди.

Мен ўзбек халқининг Октябрь йилларида эришган буюк тарихий ғалабаларини бирма-бир санаб беришдан ожизман. Чунки бу ғалабалар тенгсиз, чексиз ва буюкдир. Буларни ёзмоқ тарихчиларнинг шарафли иши. Меҳмондўст бу элнинг воҳаларини ўн беш кун кезар эканман, ўзимда қолган баъзи бир хотираларнигина сатрларга туширмоқчиман.

Тошкентда ўтказган биринчи кунимоқ сўнмас хотираларнинг шоҳиди бўлдим. Шу куни журналист дўстларим мени Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида ўтказиладиган Улуғ Октябрь революцияси ветеранларининг йиғилишига таклиф этишди. Нурга чўмган катта зални буюк тарихий воқеаларнинг гувоҳи бўлган, ҳаёт қийинчиликларини, ташвишларини, қонли кунларни бошдан кечирган, инсоният кўз ўнгида янги замонни вужудга келтиришга ўз ҳиссаларини қўшган олижаноб кишилар тўлдириб ўтиришибди. Уларнинг сиймосида адолат ва ҳақиқатни, бахт-саодат, инсон умрини улуғлайдиган муаттар ва табаррук хотираларни ўқиш мумкин эди. Мен шу улуғ кишилар сафида бўлганимдан беҳад қувонардим. Ҳамма минбарга боқарди. Менинг кўз ўнгимда очиқ чеҳрали салобатли, саховатли киши гавдаланди. У залдагиларга меҳрли юзларини тутди-да, бу ерга тўпланганларни самимий табриклади. Унинг нутқи кишилар ҳақида қилинаётган ғамхўрлик руҳи билан суғорилган эди. Нотиқ республиканинг келажаги ва истиқболи ҳақида сўзларкан, кишини бир умрга илҳомлантирадиган ажойиб фактлар, далиллар келтирди. Мен ана шу нотиқни — Шароф Рашидович Рашидовни ғойибона билардим. Унинг асарларини ўқиганман. Матбуотда эълон қилинган мақолаларидан хабардорман. Бугун уни биринчи бор кўрганимдан жуда ҳам ҳаяжонландим, халқ орасидан жуда кўп талантлар, ажойиб ташкилотчилар етишиб чиқаётганидан беҳад қувондим.

Мамлакатим—Болгарияга қайтгач бутун хотираларимни янада кенгроқ ёритиш тилагидаман, ниятидаман.

Дўстлик—табиий офатни енгмоқда.

Софиядан сафарга отланар эканман, бутун фикри ёдимни Тошкент чулғаб олган эди. Ажабо, табиий офатга дуч келган, зилзилалар бўронига йил бўйи бардош берган бу гўзал, тотли шаҳарнинг қиёфаси қандай экан? Зилзилаларнинг яралари қандай даволаняпти? Халқнинг турмуши қандай экан? Юзлаб уйлар қулаб кетган, вайрона бўлган бир шаҳарда ҳаёт оқсамадимикан? Мен ана шу ҳиссиётлар билан Тошкентга келдим. Ҳақ гапни айтсам менинг Ўзбекистон ҳақидаги тушунчаларим ҳали тўла эмас экан. 28 апрель Тошкент тонги мени сокин, мулойим кутиб олди. Ҳаво тиниқ, соф, Ҳаммаёқ кўмкўк. Тошкент яшил либосга ўралган. Бу ерда кишиларнинг юриш-туриши менинг назаримда худди бу ердаги кишилар зилзила оқибатини кўрмагандек туйилди.

Кўчалар одамлар билан тўла. Баъзилар тез юриб кетяпти, баъзилар эса шаҳарни сайр қилиб юргандай. Мен сиймоларига, устларига, бошларига боқдим. Севинчим, қувончим, ҳаяжоним беқиёс эди. Бирон кишининг сиймосида офатнинг гардларини кўрмадим. Кишилар чиройли кийинган. Улар истиқболдан фахрланиб, севиниб, қатъий ишонч билан одим ташлайдилар. Уларнинг иш, меҳнат чорласа керак. Ҳа шундай!

Шаҳарни кезаман. Миқёси беҳад. Бундай қурилиш ҳажмини қиёс қилмаган эдим. Ҳамма ерда янги кўчалар очиляпти. Бинолар қад кўтаряпти. Қанчадан қанча кўп қаватли бинолар менинг назаримда худди кечагина қурилганга ўхшайди. Чунки унинг бўёқлари қуёш нурида ялт-ялт этиб, кечагина деворларга чизилган зеби-зийнатлар, наққошлар, мўйқалам рассом чизган суратдек кўз олдимдан кетма-кет ўтади. Кўпгина биноларга зилзиладан зарар кўрган кишилар жойлашибди.

Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг оталарча меҳрибонлиги кишилар қалбини иситиб турибди, истиқболларини ёритмоқда. Кичик-кичик майдончаларда енгил кийинган болаларни кўрдим. Улар қўшиқлар айтишяпти, тўп ўйнашяпти, арғимчоқ учишяпти.

Қурилиш қизғин давом этяпти. Бино кетидан бино тикланяпти. Тошкентни бундан бир неча кун илгари кезган кўчангдан яна бир бор ўтсанг, бутунлай бошқа манзарага дуч келасан. Ҳамма ерда кранлар осмонга бўй чўзган. Кранларга боқсанг кўзларинг жимирлайди.

Тошкент Совет Ватанининг катта ёрдамини олди. Бутун совет халқи ўз қардошига — ўзбекларга зилзила офатининг иккинчи кунидаёқ ёрдамга келди. Бу ерда Советлар диёридаги ҳар бир қардош республика ўз ерига—қурилиш участкасига эга. Москва, Ленинград қурувчилари бир томонда, украин, белорус бинокорлари бошқа бир томонда, Латвия, Литва, Қозоғистон, Тожикистон, Туркманистон, Озарбайжон ва бошқа республикалар бунёдкорлари бошқа жойларда. Улар Совет Ўзбекистонининг янги пойтахтини вужудга келтиряптилар. Турли тилларда гапираётган кишиларнинг диллари, дунёқарашлари бир. Яқин вақтлар ичида Шарқ дарвозаси — азиз Тошкент янада гўзал, илгаригисидан ҳам чиройли, ажойиб бир шаҳар бўлади. Тошкент дўстлик шаҳри бўлиб қолади. Унинг миллионлар қалбини мадҳ этган овози янада кучлироқ янграйди. Бу шаҳар дўстлик, қардошликнинг янги қувватини тўпламоқдаки, бу қудратли куч совет кишиларига хос жипсликнинг, монолит бирликнинг жуда ёрқин ифодасидир. Мана шу куч қаршисида офат чекинмоқда, зилзила чекинмоқда, қийинчиликлар чекинмоқда.

ТАНТАНАВОР ҚАРДОШЛИК ҚЎШИҒИ

(Боши биринчи бетда).

Машина билан сув чиқарадиған канал ва Қорақум каналидан ҳосил бўлган таассуротимизни сўз билан ифодалаб бериш қийин. Қорақум канали ҳақиқатан ҳам буюк туркман каналидир. Бизнинг олдимизда достонларда ҳикоя қилинадиган ажойиб бир манзара пайдо бўлди: ҳаёт одамнинг қадами етмаган қумлик даштларга қарши отланди ва канал билан икки қисмга бўлиб ташланган чўллар чекина бошлади. Бундай жасорат фақат мард халқнинггина қўлидан келади.

Декада қатнашчилари олдида янги Ашхобод намоён бўлди. Ашхобод Туркманистон бинокорларининг қаҳрамонона меҳнати ва бутун мамлакатнинг қардошларча ёрдами билан қад кўтарди. Бу шаҳар туркман халқининг чинакам кўркам боғ шаҳри ва ифтихоридир. Қорақумнинг бир вақтлар кишилар яшамаган ва ҳали яқиндагина қум барханларидан иборат бўлган ерларида қатор-қатор тизилиб кетган нефть вишкаларини ва Туркманистоннинг энг кўркам шаҳарларидан бири Небиддоғни кўрдик. Илгари одамларнинг тушига ҳам кирмаган ажойиб манзаралар ҳаётимизнинг реал воқелиги бўлиб қолди ва ҳозирги кунда Туркманистон халқининг қаҳрамонона меҳнати билан бундан ҳам гўзал истиқболга замин тайёрланмоқда.

Декада қатнашчилари Туркманистон пахтакорлари ва чўпонларининг, химиклари ва машинасозларининг, ирригаторлари ва нефтчиларининг, врачлари ва ўқитувчиларининг, олимлар ва маданият арбобларининг эришган муваффақиятларидан хурсанд бўлдилар. Улар ўз муваффақиятларидан қанча шод бўлсалар, бу муваффақиятлардан ҳам шундай хурсанд бўлдилар. Улар буни совет халқлари ленинча дўстлигининг тантанасини, коммунистлар улуғ партияси халқларни бошлаб бораётган йўлнинг тамомила тўғри йўл эканлигини яна бир марта исбот этувчи далилларнинг бири деб биладилар. Совет халқларининг оиласи Туркманистоннинг Фирузида бир томирдан илдиз отган ва тилларда достон бўлиб қолган «етти биродар» деган чинорга ўхшайди. Ҳамиша ғолиб ленинизм. Улуғ Октябрь Совет мамлакати республикаларининг қудратли илдизидир. Улуғ Октябрь эллик йиллик тантанасининг садолари декада кунларида жаранглаб эшитилди.

Ўзбекистон вакиллари ўзбек халқи эга бўлган энг яхши нарсаларни сизларга, ўзларининг туркман биродарларига кўрсатишга ҳаракат қилдилар. Ўзбекистон артистлари, ёзувчилари, музикачилари, кинематографчилари, рассомлари Туркманистоннинг ҳамма қисмида шоду хуррамлик билан кутиб олинганликлари туфайли бахтиёрдирлар. Бу учрашувлар ўзбек маданият усталарининг эришган муваффақиятларини тан олишдангина далолат бермай, балки, аввало, фикр ва туйғуларимизнинг бирлигини, коммунистик идеалларимизнинг муштараклигини кўрсатди. Ана шу идеаллар туркман халқи декада кунларида ардоқлаган асарларда ҳар томонлама ўз ифодасини топди.

Аммо кўркам, баланд ва кенг бинони оқилона чертёжларга амал қилиб мустаҳкам пойдевор устида қуриш мумкин бўлганидек, маданиятимиз биносини социализм асосида, гениал ленинча режалар билан барпо этиш мумкин. Ўзбекистон халқи рус маданиятининг буюк тажрибасидан, бошқа совет халқларининг маданиятидан, шу жумладан, қардош Туркманистоннинг ҳам маданиятидан баҳраманд бўлмаганида, ижодий жасорат кўрсата олмаган бўлур эди.

Туркманистон диёридаги учрашувлар Ўзбекистоннинг адабиёти ва санъатида — асарларнинг интернационал руҳида, уларнинг оптимистик пафосида, улуғ Ленин партияси ишларига садоқатида яшайверади.

Р. Н. Нишонов нутқини тамомлаб бундай дейди: Биз учун жаҳондаги энг мунаввар, энг прогрессив кучларнинг олдинги сафларида бораётган ажойиб мамлакатимизда яшаш ва ижод қилишдан ҳам катта бахт йўқ. Коммунизм қуришдан иборат асл мақсадимизни кўзда тутиб, севикли социалистик Ватанимизга садоқат ва фидокорлик билан хизмат қилишдан ҳам юксак бурчимиз йўқ. Биз учун жонажон ленинчи партиямизнинг етакчилигида совет халқларининг қардошлик оиласида ана шу мақсад сари боришдан ҳам азизроқ ва фахрлироқ ҳеч нарса йўқ.

Азиз ўртоқлар, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети номидан, республикамиздаги барча меҳнаткашлар номидан қардош Туркманистоннинг ишчилар синфига, колхозчи деҳқонлари ва зиёлиларига чин кўнглимиздан катта бахт, экономика ва маданиятни ривожлантиришда, коммунистик қурилишда янгидан-янги муваффақиятлар тилашга ижозат бергайсиз.

Р. Н. Нишонов СССР халқ рассоми Ўрол Тансиқбоев ишлаган «Зангори олис жойлар» суратини Ўзбекистон меҳнаткашлари номидан туркман халқига туҳфа қилиб тақдим этади. Бу сурат Совет ҳокимияти йилларида ленинча миллий сиёсатнинг ҳаётбахш нурлари остида ўз қиёфасини таниб бўлмаслик даражада ўзгартирган Ўзбекистоннинг бепоён қирларини туркман дўстларимизга ҳамиша эслатиб туради.

Туркманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Б. Овезовга сўз берилади.

Туркманлар элида катта ёрқин байрам бўлиб ўтди, дейди у. Бу ерда қардош Ўзбекистон адабиёти ва санъатининг декадаси бўлди. Туркман адабиёти ва санъатининг Ўзбекистон республикасида яқинда бўлиб ўтган декадаси сингари бу декада ҳам халқларимиз дўстлиги, қардошлиги ва бирлигининг чинакам тантанасига айланиб, миллий маданиятларнинг бир-бирларини бойитишига хизмат қилди.

Туркман китобхонларининг қардош Ўзбекистон ёзувчилари билан учрашуви мароқли, мазмунли ўтди. Биз Комил Яшин, Асқад Мухтор, Миртемир ва ўз асарлари билан қанчадан-қанча руҳий қувонч бахш этган бошқа ёзувчи ва шоирлар билан яна кўришишдан шод бўлдик. Улар ўз ижодий режалари ва фикр-ўйларини, ҳозир қандай асарлар устида ишлаётганликларини гапириб бердилар.

Туркманистон халқи Ўзбекистоннинг талантли рассомлари, суратқашлик, ҳайкалтарошлик, графика, амалий санъат усталари — Ў. Тансиқбоев. А. Абдуллаев, Р. Аҳмедов, Ч. Аҳмаров ва бошқаларнинг ажойиб асарларини кўздан кечирди.

Ўзбекистон артистларининг концертлари бутун Туркманистонда зўр муваффақият қозонди.

СССР халқ артисти Давлат мукофоти лауреати Мухтор Ашрафий билан истеъдодли ёш музикачи Зоҳид Ҳақназаров дирижерлик қилган Ўзбекистон давлат филармониясининг симфоник оркестри концертлари музика шинавандаларига чинакам руҳий мароқ бағишлади. Томошабинлар порлоқ ва ҳаётий санъати учун исми-жисмига монанд «Баҳор» рақс ансамбли. Хоразм ашула ва рақс ансамбли, Ўзбекистон филармонияси ашула ва рақс ансамбли, Ўзбекистон эстрада оркестри, Қорақалпоғистон ашула ва рақс ансамбли ва бошқа коллективлар санъатидан чуқур мамнун бўлиб, узоқ қарсак чалдилар.

СССР халқ артисти Саодат Қобулова, республикада хизмат кўрсатган артистлар А. Азимов, С. Беняминов вокал ва саҳна маҳоратлари билан томошабинларимизнинг қалбини забт этдилар. СССР халқ артисти Сора Эшонтўраева, Ўзбекистон халқ артистлари М. Юсупов, М. Ғафуров, Г. Шерозиева, Ю. Мамутов, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист А. Фаёзова, артист С. Аникина ва бошқалар драма театрларининг саҳналарида катта муваффақият билан чиқдилар.

Республика шаҳарлари ва районларидаги ижодий группаларнинг учрашувлари катта халқ тантаналарига айланиб кетди. СССР халқ артистлари Галия Измайлова, Ҳалима Носирова, Ўзбекистон ССР халқ артисти Клара Юсупова ва Ўзбекистон санъатининг кўпгина ажойиб усталари ҳаммани мафтун этди.

Ўзбек фильмлари фестивали декаданинг муҳим воқеаларидан бири бўлди. «Саёд қўнғироғи», «26-отилмасин», «Виждон амри билан», «Олмос» каби кинокартиналар ҳозирги Ўзбекистоннинг кўп қиррали порлоқ ҳаёти тўғрисида, тарихининг шонли саҳифалари тўғрисида ҳикоя қилиб берди. Томошабинларнинг атоқли кинематография арбоблари — СССР халқ артисти Р. Пирмуҳамедов, режиссёрлар Д. Салимов, Н. Отауллаевалар билан учрашувлари бўлиб ўтди.

Ашхобод пиллакашлик фабрикаси, «Ашнефтемаш» машинасозлик заводи, локомотив депоси ишчилари, хотин-қизларнинг «Ласточка» («Қалдирғоч») клуби қатнашувчилари, Небиддоғ нефтчилари, Чоржўй химиклари, Амударё водийси, Копетдоғ бўйи, Ғарбий районлар ва Тошовуз воҳасининг колхозчилари декада қатнашчиларини азиз меҳмонлардек кутиб олдилар.

Ўзбекистон адабиёти ва санъатининг Туркманистондаги декадаси халқларимиз маданиятнинг янада ривожланишига, уларнинг бир-бирларини бойитишига бебаҳо ҳисса қўшиб, Улуғ Октябрнинг ажойиб ижоди бўлмиш халқлар бузилмас дўстлигини, улуғ Ленин асосий васиятларидан бири бўлган ана шу дўстликни янада мустаҳкамлади.

Б. Овезов декадада қатнашган ҳамма ижодий коллективларга Туркманистон Компартияси Марказий Комитети ва Туркманистон ҳукумати, республиканинг барча меҳнаткашлари номидан миннатдорчилик изҳор қилади.

Юксак ижрочилик маҳоратлари, ўзбек адабиёти ва санъати декадасида актив қатнашганликлари учун, деди у, «Баҳор» ашула ва рақс ансамбли, Эстрада оркестри, Хоразм ашула ва рақс ансамбли, Қорақалпоғистон ашула ва рақс ансамбли, Ўзбекистон театрлари ва бошқа бадиий коллективлари Туркманистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонига биноан Фахрий ёрлиқлар билан мукофотландилар.

Декада вақтида республикаларимизнинг халқлари катта қардошлик, дўстлик байрамида қатнашиб, айни вақтда бир-бирларидан кўп нарса ўргандилар ҳам, десам хато қилмасам керак, деб давом қилди Б. Овезов. Саҳналаримизда ўзбек қардошларимизнинг кўпгина асарлари пайдо бўлажаги шубҳасиздир. Ўзбек дўстларимиз ҳам қарздор бўлиб қолмасалар керак. Туркман ва ўзбек ёзувчилари, композиторлари, рассомларининг кўпгина асарларига декада таассуротлари асос қилиб олинишига ишончимиз комил. Улар азим Амударёнинг иккала қирғоғида яшаётган коммунизм қурувчиларининг маънавий бойлиги ва меҳнат қаҳрамонлигини куйлаяжаклар.

Одамнинг хайрлашуви учрашувига қараганда ҳамиша қийин. Лекин бизнинг ҳозирги хайрлашувимиз фақат символик эканлигидан кўнглимиз таскин топади, ҳақиқатан ҳам кундалик ишимизда учрашиб, фикрлашиб, бир-биримиздан ўрганиб турамиз. Илгари ҳам шундай бўлган, бундан буён ҳам шундай бўлади: Иккимизнинг умумий бойлигимиз — пахта етиштиришда ҳам, сувсиз қақроқ ерларни ўзлаштириш, шаклан миллий мазмунан интернационал қардош маданиятларимизни янада ривожлантиришда ҳам, қисқаси қардош халқларимиз хўжалик ва маданий ҳаётининг барча масалалари юзасидан бир-бирларимизга кўмак бериб турамиз.

Октябрь билан Совет Иттифоқи Коммунистик партияси бизни шундай тарбияльдилар, биз халқларимизни, Ватанимиздаги барча халқларни ягона оила қилиб бирлаштирганлиги учун уларга ўзимизнинг фарзандлик ташаккуримизни шу юксак минбардан туриб изҳор этамиз. Коммунистик жамият барпо этишдаги ғоялари, мақсадлари ва вазифалари муштараклиги билан бирлашган халқларимизнинг дўстлиги қанчалик мустаҳкам эканлигини ўзбек адабиёти ва санъати декадаси яна бир марта кўрсатди.

Қимматли ўзбек дўстларимиз! КПСС XXIII съезди қарорларини амалга оширишда, мамлакатимиз барча халқлари, бутун прогрессив инсоният байрами — Октябрнинг шонли 50 йиллигини муносиб кутиб олишда халқингизга тилаган энг яхши истакларимизни ва қизғин саломимизни топширишингизни сўраймиз. Экономика ва маданиятимизни ривожлантиришда доимо бериб келаётган жуда катта ёрдами учун, мамлакатимиз халқлари иноқ, қавм-қардош бўлиб, маънавий якдил бўлиб қолганликлари учун КПСС ленинчи Марказий Комитетига қардош туркман ва ўзбек халқлари номидан самимий миннатдорчилик изҳор қилишимга рухсат этгайсиз.

Бизнинг республикамизга тез-тез меҳмон бўлиб келиб туришингизни сўраймиз. Сизни ҳамиша қадрли меҳмонлардек қучоқ очиб қарши оламиз.

Б. Овезов Туркманистон Компартияси Марказий Комитети, республика Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советининг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советига йўллаган табрикномасини ўқиб беради. Залдагиларнинг давомли қарсаклари остида Ўзбекистон вакилларига туркман халқининг туҳфаси: туркман ва ўзбек халқларининг икки улуғ фарзанди — Маҳтумқули билан Алишер Навоий портретлари ўйиб ишланган машҳур қарлуқ тошини топширди. Дўстлигимиз, деди у, Ўзбекистон пўлатидек ва Туркманистон тоғларида қазилган гранитдек мустаҳкам бўлсин.

Декада қатнашчиларини мукофотлаш тўғрисидаги фармон ўқиб берилади. Туркманистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари С. Я. Лапин Фахрий ёрлиқларни топширади. У мукофотланганларнинг ҳаммасини қизғин қутлаб, уларга янгидан-янги ижодий муваффақиятлар тилайди.

Ўзбекистон ССР маданият министри В. И. Зоҳидов мукофотланганлар номидан самимий ташаккур сўзларини айтади. У айтадики, бу мукофот ижодий коллективларгагина эмас, балки бутун ўзбек халқига ҳам берилган мукофот бўлиб, қардош халқларнинг бузилмас дўстлигини исбот қилади.

Декаданинг сўнгги кунида берилган бутун концерт бу дўстликнинг ёрқин намунаси бўлди. Концертда ўзбек диёрида ҳам, туркман диёрида ҳам етишиб чиққан талантлар бутун бир даста гулни ташкил этди. Бу гуллардан қайси бири кўркам эканлигини айтиш қийин эди, чунки уларнинг ҳар бири ўзининг алоҳида хусусиятларига эга эди. Концерт программасида халқ қўшиқлари ва симфоник асарлар, балет ва рақслар ижро этилди, операдан парчалар, шеърлар ўқиб берилди. М. Ашрафий, А. Агажиков, Д. Овезов, А. Шапошников, М. Бурхонов, Н. Мухатов, С. Юдаков, И. Акбаровлар, ўтган замонлардан бизга мерос бўлиб қолган куйлар ва қўшиқларнинг ижодчилари бу асарларнинг авторларидир. Ўзбекистон ва Туркманистон саҳналарида муносиб ижрочиларни топган рус ва чет эл классик асарлари ҳам томоша қилинди.

СССР халқ артистлари Саодат Қобулова, Ҳалима Носирова, республика халқ артистлари Берноpa Қориева, Клара Юсупова, Фазлиддин Шамсиддинов, Туркманистон ва Ўзбекистоннинг хизмат кўрсатган артистлари Эргаш Йўлдошев, Айдоғдий Қурбонов, Виталий Васильев, Сасон Беньяминов, Розалинда Лаут ва бошқа кўп саҳна усталари ана шу гулдастага ўз гулларини қўшдилар. Туркманистон дуторчилар ансамбли, Ўзбекистон «Баҳор»и, Бердах номидаги Қорақалпоғистон филармонияси ансамбли, Хоразм қўшиқ ва рақс ансамбли, Туркманистон рақс ансамбли, Ўзбекистон филармониясининг симфоник оркестри тоғ ва далалар нафасини, баҳор ва меҳнат қўшиғини театр залига олиб келдилар.

Байрамнинг сўнгги дақиқалари ғоят тантанали бўлди. Бепоён пахта даласи фонида «оқ олтин» чаноқлари очилиб кетади. Бу чаноқлардан чиққан «Баҳор» қизлари Туркманистонга машҳур «Пахта» рақсини бағишлайдилар. Пахта — ҳар иккала республиканинг бойлиги, уларнинг ифтихоридир. Бу манзара Туркманистон ва Ўзбекистон халқлари фикр ва меҳнатининг бирлигини жуда яхши ифода этди.

Г. ЛИПШИЦ, С. ФРОЛОВА,
(Ўзбекистон телеграф агентлигининг махсус мухбирлари).
Ашхобод шаҳри.

ДЕКАДА ҚАТНАШЧИЛАРИ ШАРАФИГА

АШХОБОД. 13 май. (**ЎзТАГ махсус мухбирлари**). Туркманистон Компартияси Марказий Комитети, Туркманистон ССР Олий Совети Президиуми ва Республика Министрлар Совети Ўзбекистон адабиёти ва санъати декадаси қатнашчилари шарафига бугун кечқурун қабул маросими ўтказдилар.

Қабул маросими ғоят самимий ва қардошларча дўстлик вазиятида ўтди.

ҚИЗИЛ БАЙРОҚ ТОПШИРИЛДИ

«Пахтаорол» районидаги «Пахтаорол» совхозининг клубида механизаторлар, бригадирлар, совхозларнинг директорлари ва бўлим бошқарувчилари, колхозларнинг раислари ва қишлоқ хўжалик мутахассисларидан 600 га яқин киши иштирокида бўлиб ўтган тантанали йиғилишда 1966 йилда эришилган муваффақиятлар учун «Пахтаорол» совхозига СССР Министрлар Совети ҳамда ВЦСПСнинг кўчма Қизил байроғи ва 54,6 минг сўм миқдорида биринчи пул мукофоти топширилди. Байроқни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари ўртоқ Н. М. Матчонов топширди.

«КОСМОС-157» ПАРВОЗДА

ТАСС АХБОРОТИ

1967 йил 12 майда Совет Иттифоқида Ернинг навбатдаги сунъий йўлдоши — «Космос-157» учирилди.

Йўлдош ичига 1962 йил 16 мартда ТАСС эълон қилган программага мувофиқ космик фазони тадқиқ қилишни давом эттиришга мўлжалланган илмий аппаратлар ўрнатилган.

Йўлдош параметрлари қуйидагича бўлган орбитага чиқарилди:

Бошланғич айланиш даври 89,4 минут;

Ер юзидан максимал олислиги (апогейида) 296 километр;

Ер юзидан минимал олислиги (перигейида) 202 километр;

Орбитанинг оғиши 51,3 градус.

Йўлдошда илмий аппаратлардан ташқари: 19,994 мегагерц частотада ишловчи радиопередатчик; орбита элементларини аниқ ўлчайдиган радиосистема; асбоблар ва илмий аппаратларнинг иши тўғрисида ерга маълумотлар бериб турадиган радиотелеметрик система ҳам бор.

Йўлдошга ўрнатилган аппаратлар нормал ишлаб турибди. Координация-ҳисоблаш маркази келаётган маълумотларни ишлаб чиқмоқда.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ТЕЛЕВИДЕНИЕ БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

Рус тилида: 10.55 — **Эшиттиришлар программаси**, 11.00 — **Уйлаб топ?** (кичкинтойлар учун), 11.30 — **Юлдуз бола** (кинофильм).

Ўзбек тилида: 12.40 — **Сеҳрланган бола** (кинофильм), 13.20— **Мактабимиз — фахримиз** (болалар учун), 14.20 — **Яшил қарағайзор сири** (бадиий фильм), 15.40 — **Граждан мудофаасини ўрганинг** (суҳбат ва кинофильм). 16.55 — **Эшиттиришлар программаси**, 17.00 — **Пионер прожектори.**

Рус тилида: 17.20 — **Телевизион янгиликлар**, 17.35 — **Эстрада концерти.**

Ўзбек тилида: 18.15 — **Концерт**, 19.15 — **Телевизион янгиликлар**, 19.30 — **Оталар сўзи — ақлнинг кўзи** («Ёшлик» студияси). 20.20 — **Адабиёт ва санъат** (платежурнал), 21.40 — **Эшиттиришлар программаси.**

Рус тилида: 21.45 — **Қандай севилсам экан?** (бадиий фильм).

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

10.55 — **Эшиттиришлар программаси**, 11.00 — Ўрта мактабларни битирувчилар учун ўқув эшиттиришлар программаси, **Математика**, 12.00 — **Химия**, 12.30— **Физика** (рус тилида).

13.00 дан — **Москва кўрсатади.**

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРДА — 14/V да **Спартак.**

ҲАМЗА НОМЛИ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 14/V да **Оқ кабутар.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 14/V да **Фарҳод ва Ширин**, 15/V да **Кимга тўй, кимга аза.**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — 14/V да **Москва цирки артистлари ва Ҳиндистон филлари аттракционининг хайрлашув гастроллари.** Томоша кундуз соат 12, 3 ва кеч 7 яримда бошланади.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Спартак — САНЪАТ САРОЙИ (кундуз ва кечқурун), «ЧАЙКА» (кеч соат 6 ва 9-15 минутда).

Жаҳаннам гирдобида икки йил — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ», «МИР» (кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (тоқ соатларда), СОБИР РАҲИМОВ номли (кундуз соат 12,4 ва кеч 8 да).

Севги давоси — «ЎЗБЕКИСТОН», НАВОИЙ номли, «ВОСТОК» (кундуз ва кечқурун), «ФЕСТИВАЛЬ» (кундуз соат 5, кеч 7 ва 9 да).

Разведкачининг жасорати — «СПУТНИК» (жуфт соатларда), «ЧАЙКА» (кундуз соат 12, 2 ва 4 да).

«ЮЛДУЗ»
ТИКУВЧИЛИК ФИРМАСИ
тугмача, ип ва бошқа фарнитураларни кенг ассортиментда
ТАРҚАТАДИ
Тошкент шаҳар, Энгельс кўчаси, 60-уйга мурожаат қилинсин.

Ҳамза номли академик драма театрида
17, 18 майда
Сарвар Азимов
ҚОНЛИ САРОБ
2 пардали драма
Режиссёрлар — Ўзбекистон ССР халқ артистлари **А. О. Гинзбург, К. Хўжаев.**
Рассомлар — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоблари
И. Я. ВАЛЬДЕНБЕРГ, Д. В. Ушаков.
Ўйинларни саҳналаштирувчи — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист **И. Юсупов.**
Асосий ролларда — **О. Хўжаев, Н. Раҳимов.**
Ўзбекистон ССР халқ артистлари **С. Табибуллаев, Қ. Хўжаев, З. Муҳамаджонов, Ш. Қаюмов, Т. Султонова, З. Садриева, Г. Аъзамов, Я. Абдуллаева** ва бошқалар қатнашадилар.
Спектакль кеч соат 8 да бошланади.

Ҳамза номли академик драма театрида
тез кунда
янги спектакль
Абдулла Қаҳҳор
Ҳамза мукофоти лауреати.
Аяжонларим
3 пардали комедия
Режиссёр — Ўзбекистон ССР халқ артисти, Абдулла Тўқай мукофоти лауреати **Т. Хўжаев.**
Рассом — **М. Эшонхўжаев.**

СВЕРДЛОВ НОМЛИ КОНЦЕРТ ЗАЛИДА
15 майда
5-абонемент бўйича
музика тингловчи студентларнинг талабига мувофиқ
СУҲБАТЛИ КОНЦЕРТ
VI-Бутуниттифоқ фестивалининг лауреати, Тўхтасин Жалилов номидаги ўзбек халқ чолғу асбоблари оркестри, Ўзбек давлат филармониясининг хор капелласи ва торли квартети, Ўзбекистон ССР халқ артистлари **Шаҳодат Раҳимова, Ғулом Абдураҳмонов**, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар **Тоштемир Шарипов, Баҳром Мавлонов, Қундуз Миркаримова**, солист—**Қувондиқ Искандаров, Ўзбек халқ чолғу асбоблари ансамбли** қатнашадилар.
Концерт-лекция кеч соат 7 яримда бошланади.
Абонементлардан ташқари билетлар концерт зали кассасида кундуз соат 2 дан, район кассаларида кундуз 12 дан сотилади.

«ТАШТРАНСПЕЦСТРОЙ»
ТРЕСТИНИНГ 6-ҚУРИЛИШ БОШҚАРМАСИГА
участка бошлиғи вазифасига старший прораб, слесарь-сантехниклар (ташқи ишларни олиб бориш учун), **йўл ишчилари, асфальтлаш машиналарини бошқарувчилар** (ишбайга), **шоферлар, йўл механизмларини ремонт қилиш бўйича слесарлар** (меҳнат ҳақи ойлик ва мукофот тариқасида тўланади).
КЕРАК
Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳар, Пушкин кўчаси, 4-уй (1, 4, 23, 24, 25, 48, 50-автобусларнинг «Сквер» остановкаси), телефонлар В-3-71-90, В-3-71-17.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
Орган Центрального Комитета Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

БИЗНИНГ АДРЕС ВА ТЕЛЕФОНЛАР

ТОШКЕНТ, «ПРАВДА ВОСТОКА» КЎЧАСИ № 26. Редактор — В36545, Редактор ўринбосарлари — В37914, В39323, Масъул секретарь — В34455, Масъул секретарь ўринбосарлари — В37283. Партия турмуши — В33469, Марксизм-ленинизм назариясини пропаганда қилиш, халқаро ҳаёт — В31216. Коммунистик тарбия — В31455, Саноат, капитал қурилиш ва транспорт — В34780, Совет қурилиши — В33258, Қишлоқ хўжалик—В37604, Адабиёт ва санъат — В32036, В37221, Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари — В34451, Маҳаллий ахборот — В32347, Оммавий ишлар ва хатлар — В39005, В33553, Иллюстрация — В34524, Стенографистка — В37343, Корректура — В37162, Эълонлар — В38142, Коммутатор — В30249, В30250, В30251, В30252, В30253, В30254, В30255, В30256, В30257, В30258.

№ А — 112. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри. Индекс 64543. Р. 00939.